
DEPARTMAN ZA POSLEDIPLOMSKE STUDIJE

TEMA:
STEČAJNI POSTUPAK
BANKROTSTVO I REORGANIZACIJA
- Master rad-

Mentor:
Prof. dr Milovan Stanišić

Student:
Samardžić Miroslav

Br. indeksa:
400259/2009

Beograd, 2011.godine.

DEPARTMAN ZA POSLEDIPLOMSKE STUDIJE

UNIVERZITET SINGIDUNUM**DEPARTMAN ZA POSLEDIPLOMSKE STUDIJE****POSLOVNA EKONOMIJA****Beograd, Danijelova 32****Kandidat:** Samardžić Miroslav**Broj indeksa:** 400259/2009**Smer:** Računovodstvo i revizija**Tema:** Stečajni postupak - bankrotstvo i reorganizacija**MENTOR**

Prof. dr Milovan Stanišić**REKTOR**

Prof. dr Milovan Stanišić

TEMA : Stečajni postupak-bankrotstvo i reorganizacija**Abstrakt :**

Ovo istraživanje se bavi, analizom isprepletanih aspekata ekonomije i prava u toku stečajnog postupka. U istraživanju je detaljno objašnjen pojam stečaja i njegov istoriski razvoj, od prvih trgovinskih zadruga do savremenog stečajnog prava. Takođe su analizirani svi njegovi koraci od otvaranja do završetka. Sa posebnim osvrtom na: predhodni postupak, stečajni postupak, formiranje i unovčavanje stečajne mase, namirenje povjerilaca i zaključenje stečajnog postupka.

Poseban dio istraživanja predstavlja studija slučaja iz bliskog poslovnog okruženja u kome je istražena primjena Zakona o stečaju u našoj poslovnoj praksi. Izvršene su simulacije dužine toka stečajnog postupka od jedne, tri i pet godina u cilju saznanja šta je to najbolje za stečajnu masu i stečajne povjerioce, u procesu bankrotstva. Takođe smo prikazali postupak reorganizacije, analizom stečajnog plana i njegove primjene za dati poslovni subjekt.

Na osnovu svega istraženog i analiziranog izveden je zaključak, koji ima za cilj da posluži kao putokaz za uspješnije provođenje stečajnih postupaka u bliskom poslovnom okruženju.

Topic: Insolvency processes, bankruptcy and reorganisation**Abstract:**

This study analyses the intertwined aspects of economics and laws which are used during a bankruptcy proceeding. During the study the concept of bankruptcy and its historical development, from the first trade cooperatives to the nowadays modern bankruptcy laws, will be explained in details. Further all steps, from the beginning until the closure of the process, will be analyzed, with special emphasis on the following aspects: preparing process, bankruptcy/ insolvency process, defining and cashing out bankruptcy estate, satisfying the creditors and closure of the bankruptcy process.

A special part of the study is the analyses of cases from the nearby business environment in which the execution of the law of insolvency in our economy was examined. Simulations have been run for the different insolvency time periods of one, three and five years. The aim was to detect what is the best for the solvency mass and the creditors during the bankruptcy process. Furthermore with the analyses of the bankruptcy plan and its appliance to the given subject we have shown the reorganization process.

On the basis of the explored and analyzed factors it has been found a conclusion which can be used as a guide for a successful bankruptcy procedure in the close of business.

SADRŽAJ:

1.0. PRVI DIO	UVOD
1.1. Problem i polazište istraživanja	9
1.2. Predmet istraživanja	9
1.3. Značaj i aktuelnost istraživanja	10
1.4. Ciljevi istraživanja	10
1.4.1. <i>Naučni cilj</i>	10
1.4.2. <i>Operacioni cilj</i>	11
1.5. Hipotetički okvir istraživanja	11
1.5.1. <i>Osnovna hipoteza</i>	11
1.5.2. <i>Posebe hipoteze</i>	11
1.6. Metode istraživanja	11
1.7. Struktura rada	12
2.0.	POJAM STEČAJA I UZROCI NASTANKA
2.1. Etape u razvoju stečajnog postupka	15
2.2. Stečajni uzroci	17
2.2.1. <i>Loš menadžment i loš marketing kao uzrok stečaja</i>	18
2.3. Stečajni razlozi	20

2.3.1.	<i>Insolventnost</i>	21
2.3.2.	<i>Prezaduženost</i>	22
2.3.2.	<i>Nelikvidnost</i>	23
2.4.	Analiza toka stečaja	24
3.0.	BANKROTSTVO	26
3.1.	Predhodni postupak	26
3.2.	Stečajni postupak	27
3.3.	Stečajna masa i unovčavanje	29
3.4.	Namirenje povjerilaca	31
3.5.	Zaključenje stečajni postupak	33
4.0.	REORGANIZACIJA	35
4.1.	Pojam reorganizacije	35
4.2.	Oblici reorganizovanja	37
4.2.1.	<i>Reorganizacija izvan stečaja</i>	38
4.2.2.	<i>Reorganizacija u stečaju</i>	39
4.3.	Plan i mjere reorganizacije	39
4.4.	Vrste plana reorganizacije	40
4.4.1.	<i>Likvidacioni plan</i>	41
4.4.2.	<i>Prenosni plan</i>	41
4.4.3.	<i>Sanacioni plan</i>	42
4.5.	Analiza okruženja kao bitan dio izrade plana	43
4.6.	Struktura plana reorganizacije	45
4.6.1.	<i>Uvodni dio plana</i>	46

4.6.2.	<i>Izvršni dio plana</i>	46
4.6.3.	<i>Nadzorni dio plana</i>	47
4.7.	Mjere reorganizacije	48
4.8.	Okončanje postupka reorganizacije	54
5.0.	STUDIJE SLUČAJA IZ BLISKOG POSLOVNOG OKRUŽENJA	55
5.1.	Poslovni subjekt male tržišne vrijednosti	56
5.1.1.	<i>Simulacija slučaja po kome bi stečajni postupak trajao tri godine</i>	62
5.1.2.	<i>Simulacija slučaja po kome bi stečajni postupak trajao pet godina</i>	66
5.2.	Posloni subjekt srednje tržišne vrijednosti	68
5.2.1.	<i>Simulacija slučaja po kome bi stečajni postupak trajao jednu godinu</i>	74
5.2.2.	<i>Simulacija slučaja po kome bi stečajni postupak trajao pet godina</i>	77
5.3.	Poslovni subjekt velike tržišne vrijednosti	80
5.3.1.	<i>Simulacija slučaja po kome bi stečajni postupak trajao jednu godinu</i>	87
5.3.2.	<i>Simulacija slučaja po kome bi stečajni postupak trajao pet godina</i>	89
5.4.	Analiza rezultata istraživanja	91
5.5.	Reorganizacioni postupak u praksi	95
5.5.1.	<i>Uzroci pokretanja stečaja – stečajni razlog</i>	96
5.5.2.	<i>Stečajni postupak</i>	97
5.5.3.	<i>Plan reorganizacije</i>	98

5.5.4. <i>Primjena plana reorganizacije i mjere nadzora</i>	102
5.5.5. <i>Završna razmatranja o reorganizaciji „NN“ Doboj</i>	104
6.0.	ZAKLJUČAK 107
7.0.	LITERATURA 110

1. UVOD

1.1. Problem i polazišta istraživanja

Ni najveći privredni giganti kao i njihovi subjekti nisu pošteđeni ekonomskih gubitaka i postupka stečaja. Loš privredni bilans u svjetskoj privredi, svjetska ekonomska kriza koja u ovom trenutku „ljulja“ privredni svijet, kao i neodgovoran menadžment su jedni od uzroka koji vode organizacije u propadanje to jest u stečaj.

Problem svakog stečajnog postupka je neizvjesnost namirenja stečajnih povjerilaca. Činjenica je da postoji mogućnost da svi povjerioci ne budu namireni u cijelosti, odnosno da uopšte ne budu namireni. To zavisi od veličine imovine dužnika koja ulazi u stečajnu masu i veličine stečajnih povjerilaca kao i implementacije ekonomsko-pravnih aspekata stečaja u praksi. Loša primjena Zakona o stečajnom postupku kao i nepoštovanje osnovnih ekonomskih normi u toku postupka, može da dovede do toga da povjerioci ostanu bez svojih prava, odnosno da ne budu namireni.

1.2. Predmet istraživanja

Predmet našeg istraživanja je, analiza postupka bankrotstva i reorganizacije kroz razne aspekte. Ekonomski aspekti su višestruki ,od brisanja subjekta iz privrednog života jedne zemlje do prodaje imovine stečajnog dužnika i namirenja stečajnih povjerilaca. Pravne norme ili pravni aspekti koji prate ove procese su sublimirani u Zakon o stečajnom postupku, koji služi kao putokaz za vođenje postupka i pravično namirenje stečajnih povjerilaca.

Šta je stečajni postupak i zbog čega do njega dolazi? Da li od toka stečajnog postupka, zavisi njegov rezultat? Da li se mogu izvesti opšti zaključci koji se mogu uspješno primijeniti u različitim stečajnim situacijama? Kako se mogu i da li se mogu unaprijediti stečajni postupci kod nas? Traženje odgovora na ova pitanja bili su neposredni povod za izbor predmeta našeg istraživanja.

Postoje različiti izvori koji obrađuju ovu oblast, koji uglavnom nalaze uporište u Zakonu o stečajnom postupku.

1.3. Značaj i aktuelnost istraživanja

Značaj naših istraživanja se sastoji u posmatranju primjene Zakona o stečajnom postupku, u preduzećima iz bliskog poslovnog okruženja.

Proces osnivanja i proces prestanka privrednih subjekata je svakodnevica svjetske privrede. Pa je tako stečaj, kao jedan od načina prestanka postojanja privrednog subjekta, posebno u vremenu svjetske ekonomske krize, pitanje koje je konstatno sa nama.

1.4. Ciljevi istraživanja

1.4.1. Naučni cilj

Iz naučne deskripcije bankrotstva i reorganizacije stečajnog postupka analizom pronaći naučni model, koji može poslužiti kao mehanizam za uspješno provođenje stečajnog postupka.

1.4.2. Operacioni cilj

Pronalazak optimalnog roka koji je potreban za obavljanje stečajnog postupka uz najbolje namirenje stečajnih povjerilaca u bliskom poslovnom okruženju.

1.5. Hipotetički okviri istraživanja

1.5.1. Osnovna hipoteza

- Stečajni postupak je osnovna ekonomsko – pravna norma koja služi za zaštitu povjerilaca od finansijskog propadanja preduzeća.

1.5.2. Posebne hipoteze

- Stečajni postupak omogućuava ravnomjerno namirenje stečajnih povjerilaca u zavisnosti od ukupnog obima potraživanja i obima stečajne mase.
- Sva imovina dužnika ulazi u stečajnu masu i služi za namirenje povjerilaca.
- Stečajni postupak je hitan nema zadržavanja izvršenja, ekonomičnost postupka proizilazi iz njegove efikasnosti.

1.6. Metode istraživanja

Tokom istraživanja korišćena su saznanja iz domaće i strane literature kao i relevantni sajtovi globalne elektronske mreže. U radu su primijenjene osnovne

analitičke i osnovne sintetičke metode. Analizom predmet istraživanja je rastavljen na sastavne dijelove, zatim pojedinačno istražen metodom sinteze. Od opštih metoda koristili smo hipotetičko – deduktivnu i statističku metodu. Među metodama, tehnikama i instrumentima dominantno mjesto zauzimaju analiza sadržaja dokumenata i intervju.

1.7. Struktura rada

Naša istraživanja prikazali smo na sledeći način:

U prvom dijelu - UVOD iznijeli smo problem i polazište istraživanja, predmet istraživanja, ukazali na njihov značaj i aktuelnost, ustanovili cilj, postavili hipoteze, iznijeli metode istraživanja i opisali strukturu rada.

U drugom dijelu - POJAM STEČAJA I UZROCI NASTANKA opisani su različiti pogledi na stečajni postupak, etape njegovg istorijskog razvoja kao i koji su uzroci nastanka i stečajni razlozi.

U trećem dijelu - BANKROTSTVO analizirali smo sve faze stečaja u procesu bankrotstva od pokretanja do završetka. (Predhodni postupak, Stečajni postupak, Stečajna masa i unovčavanje, Namirenje povjerilaca, Zaključenje stečajnog postupka).

U četvrtom dijelu – REORGANIZACIJA objasnili smo pojam reorganizacije i koji su to oblici reorganizovanja, takodje definisali smo šta je to plan reorganizacije i izvršili njegovu detaljnu analizu kroz objašnjenja šta je to likvidacioni, šta prenosni a šta sanacioni plan. Definisali smo i objasnili sve dijelove plana reorganizacije kao i mjere reorganizovanja.

U petom dijelu - STUDIJA SLUČAJA IZ BLISKOG POSLOVNOG OKRUŽENJA, analizirali smo tri poslovna subjekta različite veličine stečajne mase i različite veličine obaveza prema povjeriocima, kroz simulaciju dužine toka stečajnog postupka od jedne godine, tri godine i pet godina, kako bi vidjeli sta je to najbolje za stečajnu masu kao i stečajne povjerioce. Takođe analizirali smo proces reorganizacije u praksi izradu i primjenu stečajnog plana, kao i sve bitne činjenice koje prate ovu ekonomsko-pravnu pojavu.

U petom dijelu - smo izveli ZAKLJUČAK u skladu sa prethodno navedenim hipotezama i analizom primera iz konkretnog poslovnog okruženja.

2. POJAM STEČAJA I UZROCI NASTANKA

Postoje mnogobrojne definicije i različita vidjenja stečaja. Stečajni postupak je ekonomsko pravna norma koja dolazi kao posljedica finansijskog propadanja pravnog subjekta. Finansijsko propadanje je uzrok stečaja, a razlozi koji do njega dovode su višestruki odnose se na loš menadžment, loš marketing, ekonomsku recesiju itd.

Reorganizacija stečajnog dužnika je veoma značajan institut stečajnog prava. Ona je znatno širok i funkcionalan pravni put u sanaciju i ozdravljenje stečajnog dužnika. Prije svega korisna je za stečajnog dužnika jer se njenom realizacijom uklanja stečajni razlog ali je i u interesu povjerilaca jer vodi uspješnijem namirenju njihovih potraživanja u većoj mjeri nego što bi to bilo bankrotstvom stečajnog dužnika. Nesumljivu korist reorganizacije imaju radnici poslovnog subjekta kao i društvena zajednica u cjelini. Reorganizacijom se čuva pravni subjektivitet i obezbjeđuje da isti nastavi sa svojim privrednim aktivnostima, u poslovnom svijetu jedne zemlje¹.

Vidjenje stečaja zavisi od ugla iz kojeg se on posmatra, odnosno od aspekata koji se uzimaju u obzir prilikom posmatranja. Najvažniji aspekti koji se uzimaju u obzir su ekonomski i parvni aspekti.

Sa ekonomskog stanovišta stečaj predstavlja stanje koje prouzrokuje nestanak subjekta iz privrednog života, u kome se nalazi dužnik koji je obustavio plaćanje dospjelih potraživanja usljed insolventnosti, sa jedne strane, i povjerilaca čiji su interesi za namirenje tih potraživanja, sa druge strane. U pravnom smislu, stečaj je sudski postupak u kome se vrši kolektivno namirenje svih povjerilaca iz imovine

¹ Zakonodavstvo i praksa, Zbornik radova sa regionalne konferencije o stečaju, Banja Luka, 2008.godine, str.135

insolventnog dužnika. Postupak, provodi sud u skladu sa Zakonom o stečajnom postupku, radi utvrđivanja potraživanja prema insolventnom dužniku, unovčavanja njegove imovine i procentualnog namirenja povjerilaca u odnosu na potraživanja svakog od njih. Okončanjem postupka prestaje da postoji stečajni dužnik.

Iako se u ovim pogledima vidi određena različitost, obadva nas upućuju na dva osnovna cilja stečaja, a to je namirenje povjerilaca i ostvarivanje njihovih imovinskih zahtjeva, kao i gašenje privrednog subjekta koji ne može da izvršava svoje obaveze. Činjenica je da je prvi cilj primarniji, no ne može se zanemariti ni ovaj drugi jer održavanje u životu finansijski nesposobnog subjekta može biti pogubno za druga preduzeća. Mnoštvo ovakvih subjekata može da uništi i cijelokupnu privredu jedne zemlje.

2.1. Etape u razvoju stečajnog postupka

Pojam stečaja mnogi vezuju za modernu svjetsku ekonomiju iako je to pitanje mnogo starije i datira još iz prošlosti. Još od postojanja takozvanih trgovačkih zajednica u grčkim gradovima, vlasti su se suočavale sa problemom dužnikovog neplaćanja duga povjeriocima. Negdje oko 100 godina prije nove ere, u rimskom pravu egzistirala je ustanova *missio in bona*. Po toj ustanovi, u slučaju sticanja više povjerilaca jednog dužnika, rimski pretor je puštao u imanje dužnikove povjerioce da bi mogli da se namire iz prodatog. Zatim je uvedena ustanova *cessio bonorum*, gdje je dužnik svojevrijedno ustupao imanje svojim povjeriocima. Ovom ustanovom čuvala se dužnikova ličnost i dužnik je izbjegavao zatvor. Kao što vidimo u Rimu su se razvili prvi procesi koji su ličili na stečaj i bili preteča prinudnog poravnanja.²

² Vladimir Čolović, Nedeljko Milijević: STEČAJNI POSTUPAK teoretska razmatranja, zakonski propisi, sudska praksa i obrasci za paktičnu primjenu, Banja Luka, 2004. str. 25-27

Prvi temelji stečajnog prava postavljeni su u Francuskoj, Trgovačkim zakonom Francuske koji je bio poznat kao Napoleonov *Code de commerce*, koji je uz brojne izmjene i dopune i danas na snazi. Bitnu karakteristiku ovih zakona čini naglašen uticaj zajednice povjerilaca, što se ogleda u shvatanju imovine dužnika kao zajedničke imovine. Ovde je stečajni razlog jasno naglašen kao obustava plaćanja, dok odluku o otvaranju postupka donosi trgovinski sud. Kao organi postupka pojavljuju se stečajni sudija i stečajni upravnik, čiji rad kontroliše sud. Sve do 1856.godine važio je pravilo da, ukoliko dužnikova imovina nije dovoljna da namiri potraživanja u cijelosti povjerioci su imali pravo na obeštećenje iz naknadno stečene imovine. Te godine je osnovan institut pod nazivom *Concordat par abandon d' actif*, kojim su povjerioci izgubili pravo da iz naknadno stečene imovine namiruju potraživanja. Time je pored zaštite povjerilaca, pružena i zaštita dužnika nakon stečajnog postupka.

Do polovine devetnestog vijeka većina evropskih zemalja donijela je posebne stečajne zakone ili su ovaj institut regulisale u okviru trgovinskih zakona. Među takvim zemljama su: Italija, Belgija, Holandija, Španija, Njemačka, Austrija, Švajcarska, kao i Srbija koja je na ovom putu prošla kroz različite etape.

U srednjovjekovnoj Srbiji problem insolventnosti rješavan je, uglavnom izvršavanjem nad ličnošću dužnika, čime je ovom uskraćena sloboda. Dušanov Zakonik predviđao je udavu ili samostalno hapšenje dužnika od strane povjerilaca bez učešća vlasti. Povjerilac je dužnika mogao držati u zatvoru sa pravom iskorišćavanja njegove radne snage sve do izmirenja duga. Prvi pravi zakon kod nas, donešen je 1929.godine za vrijeme Kraljevine Jugoslavije i zvao se Stečajni zakon³. Osnovne karakteristike ovog zakona bile su sledeće:

³ Jovanović Zattila, Milena: Poverioci u stečaju, Doktorska disertacija, Beograd, 2003.godine, str. 12-15

- Povjeriocima je osigurana veća zaštita od zloupotreba dužnika, autonomija povjerilaca je svedena na pravu mjeru,
- Precizno je definisano pobijanje pravnih radnji,
- Propisano je da založna i druga prava odvojenog namirenja koja su stečena u određeno vrijeme prije otvaranja stečaja gube pravnu snagu,
- U stečajnom postupku najvažniju ulogu ima stečajni sudija, čime je znatno ubrzan stečajni postupak, uvođenje nagrade stečajnom upravniku i uspostavljanje njegove odgovornosti takođe je uticalo na efikasnost postupka.

U Jugoslaviji nastaloj nakon Drugog svjetskog rata postojale su različite etape u razvoju institucije stečaja. Najznačajni zakoni ovog vremena bili su, Zakon o prinudnom poravnanju i stečaju iz 1965.godine i Zakon o prinudnom poravnanju stečaju i likvidaciji iz 1989.godine. Poslednji kao novinu na ove prostore uvodi mogućnost prodaje dužnika kao pravnog lica, ukoliko je to u interesu povjerilaca.

Sa početkom novog milenijuma, počelo je približavanje zemalja u tranziciji Evropskoj uniji i njihovim zakonima. Pa je tako svaka od zemalja regiona donosila Zakon o stečajnom postupku, po uzoru na zemlje Evropske unije. Tako je Srbija kao zemlja u tranziciji 2005. godine donijela Zakon o stečajnom postupku Srbije koji je bio na snazi do izlaska Zakona o stečaju 2010.godine koji je modifikovana verzija predhodnog i po kojem će se provoditi stečajni postupci u budućnosti.

2.2.Stečajni uzroci

Uzroci dužnikovog nepovlnog finansijskog stanja mogu biti vrlo različiti i kompleksni. Oni mogu biti objektivne i subjektivne prirode.

U našoj savremenoj privredi ti uzroci su najčešće objektivne prirode. Oni se izražavaju kroz ekonomsku recesiju, i kao posljedica tranzicije iz socijalističkog sistema privređivanja. Takođe procesi koji su ostavili velikog traga su prelazak iz sistema drštvene svojine u sistem korporativne odnosno privatne svojine. Uzroci subjektivne prirode nastaju zbog lošeg marketinga preduzeća i lošeg upravljanja odnosno lošeg menadžmenta⁴.

2.2.1.Loš menadžment i loš marketing kao uzrk stečaja

Subjektivni uzroci ukupnog stanja su veoma različiti. To je najčešće loša poslovna i kadrovska politika, nedovoljna obrazovanost zaposlenih, nedostatak radnog i poslovnog morala, pad poslovnog ugleda. Zbog svega toga se na konkursima ne uspijevaju obezbijediti novi poslovi, loš je kvalitet usluga kao i njegov plasman na tržište. Kod preduzeća koje posluje sa gubitcima, za rukovodstvo se može utvrditi veći broj slabosti. To bi moglo da bude sledeće: nepovoljno znanje iz ekonomije, prava, informatike i dr.

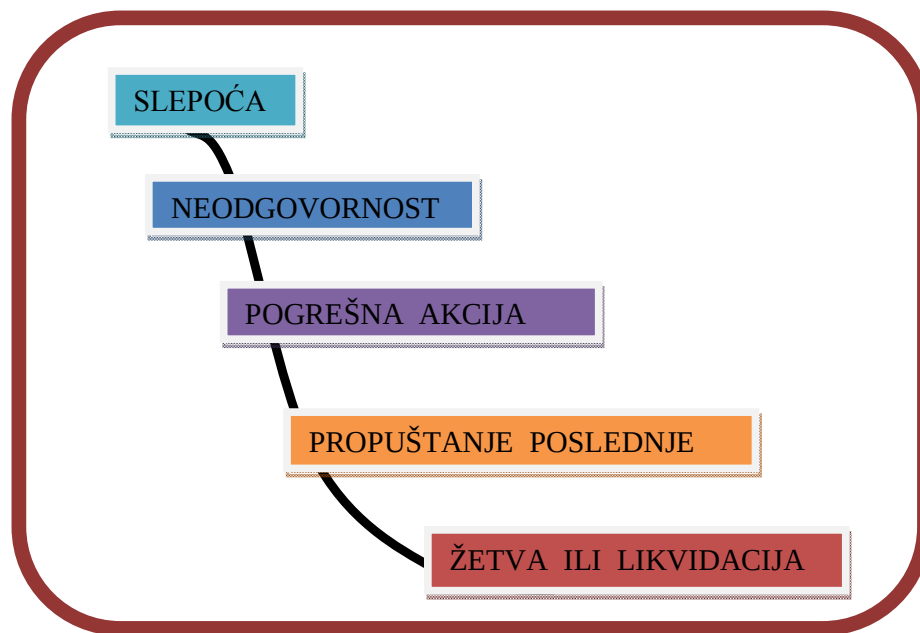
Činjenica je, pogotovo kod nas, da sva prduzeća nisu u mogućnosti da razmišljaju o različitim strategijama rasta proizvodnje i proširenja tržišta. Mnoga od njih se susreću sa suprotnim padom proizvodnje i smanjivanjem tržišta. Pa tako preduzeća i menadžment moraju da razmišljaju o defanzivnim reakcijama na situaciju u kojoj su se našli.

Postoje različite faze kroz koje preduzeće porlazi na putu od vrha do propadanja i stečaja. A to su:

- Prva faza je takozvana „slepoća“ kada menadžment ne uočava opasnosti koje se nalaze oko njega, pogrešno reaguje i propadanje počinje.

⁴ Mihailo Velimirović, Vladimir Čolović, Slobodan Spasić, Nedeljko Milićević, AKTUELNA PITANJA STEČAJNOG PRAVA, Banja Luka, 2004.godine, str.28-31

- Druga faza je neodgovornost, pod ovom fazom se smatra neuspijevanje pronalaska korektivne akcije što ima za posljedicu da propadanje postane očigledno.
- Terća je pogrešna akcija na osnovu neadekvatnih informacija-preduzimaju se pogrešne aktivnosti i promjene u preduzeću koje naravno nepostižu željene efekte na poboljšanju poslovanja preduzeća.
- Četvrtom fazom se smatra, propuštanje posljednje šanse da se ide u strategiju zaokreta.
- Peta faza je završna faza ovog procesa kada je već sve jasno preduzeće je propalo i ide se na „žetvu “ ili likvidaciju, takozvano sporo ili brzo povlačenje sa tržišta.⁵

Grafik 1: Put od vrha do dna

⁵ Momčilo Milosavljević, SAVREMENI STRATEGIJSKI MENADŽMENT, Beograd, 2007. godine str.291-307

Terba imati u vidu da menadžment i vlasnici preduzeća iz nekog određenog razloga, mogu da izvrše simulaciju stečaja. Da prikažu „zdravo“ preduzeće insolventnim ili da ga učine takvim. To se smatra izvršenjem određenog krivičnog djela, takozvano proglašenje stanja lažnog bankrota.

2.3.Stečajni razlozi

Stečajni razlog je finansijsko stanje dužnika koje inicira pokretanje i vođenje stečajnog postupka nad njegovom imovinom. Stečajni postupak se pokreće iz razloga što dužnik nije u mogućnosti da izvršava svoje zakonske obaveze. Opšti stečajni razlog za pokretanje stečajnog postupka nad dužnikom je trajna nesposobnost za plaćanje koja se manifestuje u njegovoj obustavi plaćanja.

Zakon o prinudnom poravnanju stečaju i likvidaciji u čl. 2. kaže⁶ :“Stečajni postupak se sprovodi nad dužnikom koji je trajno nesposoban za plaćanje (insolventnost) kao i drugim slučajevima određenim zakonom.“ Dok Zakon o stečajnom postupku Srbije u čl.2. kaže:“Bankrotstvo stečajnog dužnika ili njegova reorganizacija se sprovodi nad dužnikom koji je nesposoban za plaćanje”⁷.

Kao što vidimo po odredbama zakona, obustava ili nesposobnost plaćanja se uzima kao osnovni razlog za pokretanje stečajnog postupka. Nesposobnost plaćanja se javlja u tri stanja subjekta a to su: insolventnost, prezaduženost i nelikvidnost.

⁶ Zakon o prinudnom poravnanju, stečaju i likvidaciji, 1989.godina, čl.2.

⁷ Zakon o stečajnom postupku Srbije,2005.godina. čl.2.

2.3.1. Insolventnost

Pojam insolventnosti je jedan pravni standard. To je nemogućnost dužnika da izvršava svoje dospjele obaveze. To stanje se ispoljava dužnikovom obustavom plaćanja. Za ocjenu postojanja stanja insolventnosti, kao stečajnog razloga nije bitno kako je ono nastalo, već je mjerodavno da li ono stvarno postoji. Insolventnost je uvijek razlog za pokretanje stečajnog postupka pa i ako je do njega došlo dejstvom više sile. Insolventnost preduzeća mora se utvrditi sa velikim stepenoom vjerovatnoće. Ona mora da postoji u trenutku donošenja odluke o pokretanju stečajnog postupka i da traje sve vrijeme njegovog vođenja.

Prema čl.2. Zakona o stečajnom postupku Srbije predviđa se da je dužnik insolventan kada ne može da odgovori svojim obavezama u roku od 45 dana od njegove dospelosti ili ako je u periodu od 30 dana isti potpuno obustavi svoja plaćanja ili kada se učini vjerovatnim da svoje obaveze neće moći da ispunjava po dospjeću.⁸

Savremeno stečajno pravo poznaje još jedan novi stečajni razlog pod nazivom “prijeteća nesposobnost za plaćanje”. Prijeteća nesposobnost za plaćanje postoji ako dužnik predloži da se otvori stečajni postupak nad njegovom imovinom i ako dokaže da neće moći podmiriti svoje dugove u vrijeme njihovog dospijevanja, odnosno da će tada biti insolventan. Sam stečajni dužnik može da podnese zahtjev za stečajni postupak zbog prijeteće obustave plaćanja⁹.

⁸Zakon o stečajnom postupku Srbije, 2005. godina. čl.2.

⁹Zakon o stečaju Srbije, 2010 godine. čl.11

2.3.2. Prezaduženost

Prezaduženost ili insuficijacija je takvo imovinsko stanje dužnika u kome je njegova pasiva veća od aktive kao što se vidi i u tabeli 1.. Drugim riječima, dužnikova imovina nepokriva dužnikove obaveze. U našem stečajnom pravu prezaduženost nije samostalan stečajni razlog ona se podudara sa insolventnošću. Za određivanje odnosa između nesolventnosti i prezaduženosti bitno je da li je dužnik trajnije nesposoban za plaćanje a ne kakva je vrijednost njegove imovine.

Tabela 1. Tabela bilansa prezaduženja¹⁰

BILANS PREZADUŽENJA

STALNA SRESTVA	SOPSTVENI KAPITAL
3.000	4.000
OBRTNA SRESTVA	OBAVEZE
2.000	6.000
OBAVEZE	
5.000	-----
<u>UKUPNO</u>	<u>UKUPNO</u>
10.000	10.000

Imovina prezaduženja = Gubitak - Sopstveni kapital

$$5.000 - 4.000 = 1.000$$

¹⁰ Doc.dr. Dejan Spasić, SANACIONI BILANSI, Ekonomski fakultet Niš, PowerPoint prezentacija, slajd 21.

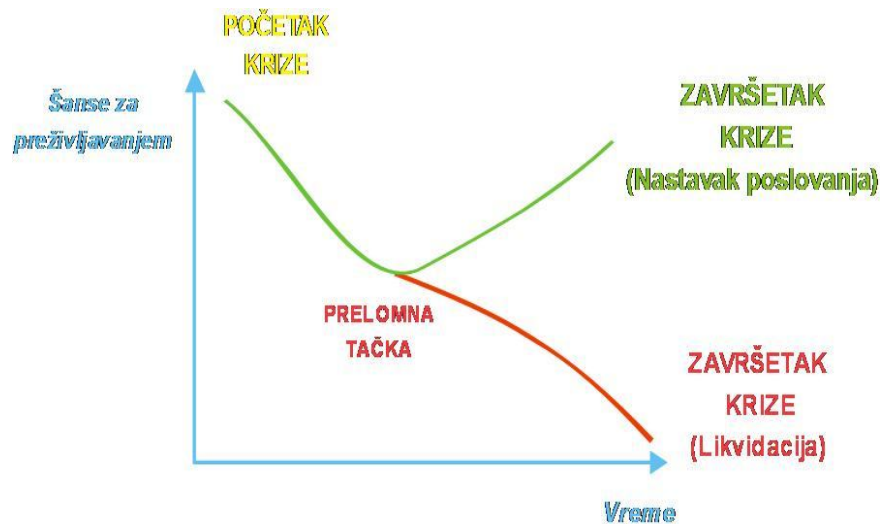
Imovina prezaduženja = Obaveze - Stalna - Obrtna imovina

$$6.000 - 3.000 - 2.000 = 1.000$$

U procjeni aktuelne prezaduženosti mora se uzeti u obzir njegovo ukupno imovinsko stanje i poslovna situacija u kojoj se nalazi. Treba utvrditi njegovu imovinu kao funkcionalnu cjelinu, dužnikove razvojne programe, vrste njegove imovine, postojeća osiguranja i sl. Ukoliko sve to postoji, treba analizom utvrditi da li je dužnik prezadužen ili će na svoja dalja dospjela potraživanja moći uredno odgovoriti.

2.3.3. Nelikvidnost

Pojam nelikvidnosti predstavlja nemogućnost izmirenja dospjelih obaveza usljed nedostatka potrebne količine novca na bankovnom računu. Nelikvidnost je samo jedno prolazno stanje platežne nesposobnosti dužnika. Ako ovakvo stanje potraje duže govorimo o insolventnosti. Zato se može kazati da je nelikvidnost uslov za otvaranje a insolventnost uslov za pokretanje stečajnog postupka.

Grafik 2: Grafički prikaz nelikvidnosti¹¹

Da nebi došlo do pokretanja postupka dužnik mora da dokaže da se nalazi u stanju prolazne nelikvidnosti koja ima efekat trenutnih zastoja u plaćanju. Smatra se da dužnik nije insolventan dokle god uživa povjerenje svojih komitenata, koji tolerišu njegove prolazne finansijske teškoće i odgađaju plaćanje duga. Dakle insolventan je onaj dužnik koji trajno ne može da vrši plaćanje svojih dugova, koji ne uživa povjerenje i koji nema aktivne imovine kojom bi se mogla pokriti njegova pasiva¹²

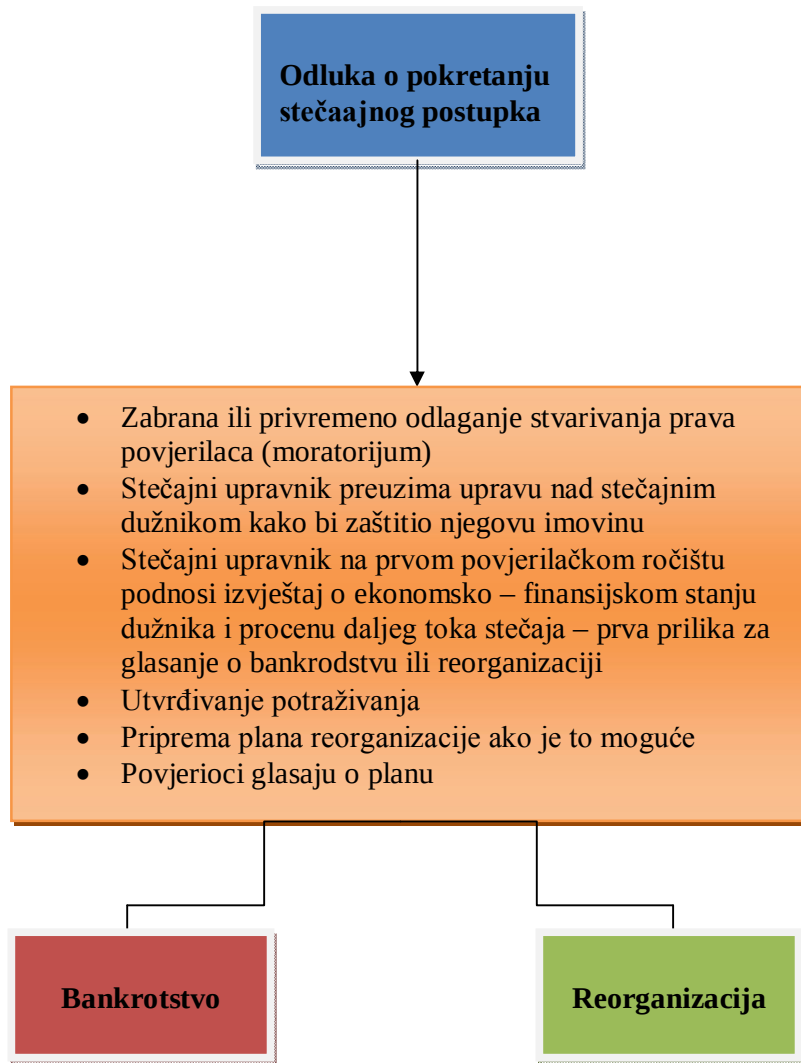
2.4. Analiza toka stečaja

Stečajni postupak je vrlo složen proces, sastoji se od više povezanih koraka, od svakog pojedinačnog koraka zavisi njegov konačan rezultat. Pa je tako svaki podjednako važani i potrebno je svakom podjednako posvetiti pažnju.

Često se dijagramima bolje nego riječima mogu opisati složeni procesi kakav je stečaj. U pojednostavljenoj šemi stečajni postupak se svodi na sledeće:

¹¹ Doc.dr. Dejan Spasić, SANACIONI BILANSI, Ekonomski fakultet Niš, PowerPoint prezentacija, slajd 7.

¹² Mihailo Velimirović, Vladimir Čolović, Slobodan Spasić, Nedeljko Milijević, AKTUELNA PITANJA STEČAJNOG PRAVA, Banja Luka, 2004. godine, str.34

Grafik 3: Šematski prikaz stečajnog postupka¹³

¹³ Danijel Fitzpatrik; ZAŠTITA INTERESA POVJERILACA U STEČAJNOM POSTUPKU, Beograd, 2008. godine. str.34

3.BANKROTSTVO

Bankrotstvo je vrsta stečajnog pravca, izvršava se nad dužnikom kod kojeg nema mjesta za nastavak proizvodnje i obnovu poslovanja. Već se njegovi povjerioci namiruju iz stečajne mase koja se stvara prodajom imovinovine dužnika. Bankrotstvo je najteži oblik stečajnog postupka, kako za dužnika tako i za povjerioce. Proces bankrotstva stečajnog dužnika prolazi kroz različite korake a to su:

- predhodni postupak
- stečajni postupak
- unovčavanje stečajne mase
- namirenje povjerilaca
- zaključenje stečajnog postupka

3.1. Predhodni postupak

Predhodni postupak jedan je od prvih stadijuma stečajnog postupka. Neki ovaj postupak nazivaju i postupak provjere boniteta stečajnog dužnika, odnosno provjere da li uopšte postoje razlozi za pokretanje stečajnog postupka. On je mnogo važan za čitav tog stečajnog postupka pošto se u njemu određuje da li subjekt ide u bankrotstvo ili može da se krene u proces sanacije.

Sa pokretanjem predhodnog postupka sva ovlašćenja zastupnika, punomoćnika subjekta prelaze na privremenog stečajnog upravnika. Od tog trenutka

on rukovodi poslovima dužnika i zastupa ga. Po imenovanju, privremeni stečajni upravnik je obavezan da izvrši uvid u poslovne knjige, sačini izvještaj o ekonomskim aspektima subjekta odnosno da na osnovu ekonomskih normi utvrdi da li su stečajni razlozi dovoljni za pokretanje stečajnog postupka i da da mišljenje. Na osnovu mišljenja stečajnog upravnika i drugih ekonomskih pokazatelja stečajni sudija donosi odluku o otvaranju stečajnog postupka ili se ako nema dovoljno stečajnih razloga i stečajne mase on obustavlja.¹⁴

Predhodni postupak je zbog svega ovoga neprocjenjivo važan jer on služi kao smjernica na raskrsnici stečajnog postupka. Od usmjerenja u predhodnom postupku zavisi kuda će stečajni postupak dalje ići. Zbog nedostatka stečajnih razloga u predhodnom postupku može doći do prekida stečaja i vraćanja subjekta na poslovne staze.

3.2.Stečajni postupak

Odluku o pokretanju stečajnog postupka nad dužnikom, donosi stečajni sudija. Otvaranje stečajnog postupka sa sobom nosi određene pravne posljedice ili pravne aspekte. Jedna od prvih posljedica po dužnika jeste gubitak upravljačkih funkcija¹⁵. Gubitak funkcije upravljanja vezan je za gubitak poslovne sposobnosti. Najprije se stečajnom dužniku ograničava poslovna sposobnost, koja biva u potpunosti ukinuta prenošenjem funkcija upravljanja na stečajnog upravnika. Stečaj je često kao što smo rekli rezultat nesavjesnog rada i lošeg, neadekvatnog poslovanja

¹⁴Vladimir Čolović, Nedeljko Milićević: STEČAJNI POSTUPAK teoretska razmatranja, zakonski propisi, sudska praksa i obrasci za paktičnu primjenu, Banja Luka, 2004. str.61-68

¹⁵ Danijel Fitzpatrik; ZAŠTITA INTERESA POVJERILACA U STEČAJNOM POSTUPKU, Beograd, 2008. godine. str.55-58

pa je ukidanje poslovne sposobnosti i oduzimanje upravljačkih funkcija u cilju zaštite interesa povjerilaca.

Otvaranjem stečajnog postupka, parnični i vanparnični postupci u kojima dužnik učestvuje kao stranka prekidaju se. Isto tako prekidaju se izvršni postupci radi namirenja i osiguranja. Znači, prekid nastaje u svim aktivnim i pasivnim parnicama stečajnog dužnika.¹⁶

Danom otvaranja stečajnog postupka gase se računi dužnika i istovremeno prestaju prava lica koja su ranije bila ovlašćena da potpisuju naloge za isplatu i rapolažu imovinom. Na zahtjev stečajnog upravnika otvara se novi račun sa naznakom „u stečaju“ u cilju vršenja poslovanja u toku stečajnog postupka, jer sa otvaranjem stečaja poslovanje dužnika ne prestaje ono se nastavlja ali prema uslovima i na način koji odgovara stanju u kome se dužnik nalazi. Oznaku „u stečaju“, pored naziva firme mora da sadrži svaki akt dužnika kojim se on obraća bilo kome, da bi trećim licima bilo jasno u kojem stanju se dužnik nalazi.

Jedan od važnih pravnih aspekata stečaja je da otvaranjem postupka svi ugovori o radu sa dužnikom prestaju. Ova zakonska odredba se odnosi na sve radnike bez obzira na struku, radno mjesto i funkciju. Međutim, dok je postupak u toku stečajni upravnik može da zadrži određeni broj radnika koji su angažovani Ugovorom o privremenim i povremenim poslovima i čine tim stečajnog upravnika do oknčanja postupka.

Danom otvaranja stečajnog postupka obrazuje se stečajna masa. U nju ulazi sva dužnikova imovina: stvari, potraživanja, novac, uključujući i sredstva zajedničke

¹⁶ Mihailo Velimirović, Vladimir Čolović, Slobodan Spasić, Nedeljko Milijević, AKTUELNA PITANJA STEČAJNOG PRAVA, Banja Luka, 2004.godine, str.61-68

potrošnje. Kako je dužnik lišen poslovne sposobnosti imovinom raspolaže stečajni upravitelj koji je pretvara u stečajnu masu koja služi za namirenje stečajnih povjerilaca. Ova masa predstavlja AKTIVU dužnikove imovine na dan otvaranja stečajnog postupka.

3.3. Stečajna masa i unovčavanje

Kao što smo rekli od kompletne imovine dužnika stvara se stečajna masa. Osnovni zadatak stečajnog upravnika proizilazi iz hipotetičkog okvira istraživanja, naime stečajni upravitelj treba da stvori stečajnu masu iz koje će se namiriti sve obaveze dužnika. To jest, zadatak stečajnog upravnika je da sastavi popis imovine dužnika koji će predstavljati stečajnu masu. Stečajna masa nije statična već promjenjiva kategorija ona u toku postupka može da se mijenja. Osnov stečajne mase čini vrijednost imovine koju izkažu sudski procjenitelji. Vrijednost opreme određuje sudski vještak mašinske struke, dok vrijednost građevinskih objekata vrši sudski vještak građevinske struke. Procjeniteljske vrijednosti čine osnov veličine stečajne mase. Mnogo je važno da procjeniteljske vrijednosti budu u skladu sa tržišnim vrijednostima radi efikasnijeg i bržeg unovčavanja mase kao i smanjenja troškova postupka¹⁷. Imovina dužnika može biti u raznim oblicima i nalaziti se na različitim lokacijama. Troškovi stečajnog postupka i stečajne mase mogu nadmašiti njenu vrijednost. U takvim situacijama racionalan stečajni upravitelj bi trebao čak da se odrekne imovine, s tim što je utvrđivanje opravdanosti ovih odluka prilično složen posao¹⁸.

¹⁷ Jovanović Zattila, Milena: Poverioci u stečaju, Doktorska disertacija, Beograd, 2003. godine, str.193-202

¹⁸ Danijel Fitzpatrick; ZAŠTITA INTERESA POVJERILACA U STEČAJNOM POSTUPKU, Beograd, 2008. godine. str.

Po uvidu u stečajnu masu stečajni upravnik mora da izvrši uvid u obaveze dužnika koji čine PASIVU u bilansu stanja. Odnosno da izvrši popis stečajnih povjerilaca. Vrlo je važno da postoji balans između aktive i pasive. Odnosno, da bi se povjerioci namirili u cijelosti, potrebno je da aktiva bude veća od pasive, da dužnik nije zadužen iznad visine kapitala, jer je u tome slučaju stečajni postupak nastupio prekasno i stečajni povjerioci će biti uskraćeni za jedan dio svojih potraživanja.

Unovčavanje stečajne mase povjereno je stečajnom upravniku koji taj posao mora obaviti u najkraćem mogućem roku jer jedna od osnovnih hipoteza stečaja kaže da ekonomičnost postupka proizilazi iz njegove efikasnosti. Imovina dužnika koja ulazi u stečajnu masu prodaje se, po pravilu, javnim nadmetanjem odnosno licitacijom, mada su mogući i drugi načini prodaje način sakupljanja ponuda, način neposredne pogodbe. Ako se prodaja vrši nekim od ovih načina stečajni upravnik je dužan da oglas o prodaji imovine objavi u tri visokotiražna lista najmanje trideset dana prije odlučivanja o odabiru¹⁹.

Početna cijena javnog nadmetanja odnosno licitacije je obično procijenjena vrijednost sudskih procjdnitelja. Ukoliko se prva licitacija proglasi neuspješnom zbog nedostatka zainteresovanih kupaca odbor povjerilaca donosi odluku o daljem načinu prodaje imovine. Takođe odbor povjerilaca je zadužen za određivanje naknadne cijene u slučaju nemogućnosti prodaje. Na svakoj narednoj licitaciji po nepisanom pravilu cijena imovine dužnika je za neki procenat, za koji se odluči odbor povjerilaca, niža.

¹⁹ Zakon o stečajnom postupku Srbije, 2005. godina. čl. 110

Unovčavanjem imovine stvara se najveći dio stečajne odnosno diodbene mase ali stečajna masa se stvara i oblikuje i iz drugih novčanih sredstava i to²⁰:

- Novčana sredstva dužnika koja su postojala na dan otvaranja stečajnog postupka. Ona se prebacuju sa računa dužnika koji se gasi, na novi račun dužnika koji se otvara za vrijeme stečajnog postupka.
- Novčana sredstva ostvarena prodajom stvari iz dužnikove imovine bez obzira da li se radi o nepokretnim ili pokretnim sredstvima
- Potraživanja naplaćena u stečajnom postupku

Prije namirenja povjerilaca izdvojiće se iz diobne mase dio, koji je namijenjen za isplatu troškova stečajnog postupka što su ovi troškovi manji povjerioci će biti namireni u većem procentu. Povjerioci, su prilikom namirenja ravnopravni. Diobi se pristupa, kada značajan dio sredstava koja ulaze u stečajnu masu, bude unovčen.

3.4. Namirenje povjerilaca

Završni čin stečajnog postupka predstavlja dioba unovčene stečajne mase. Namirenje povjerilaca odpočinje po prodaji cjelokupne imovine²¹ ili znatnog njenog dijela. Nju pored novčanih sredstava dužnika, čine sredstva ostvarena prodajom njegove imovine, potraživanja naplaćena u postupku stečaja, kao i sredstava do kojih

²⁰ Vladimir Čolović, Nedeljko Milijević: STEČAJNI POSTUPAK teoretska razmatranja, zakonski propisi, sudska praksa i obrasci za paktičnu primjenu, Banja Luka, 2004. str.92-97

²¹ To će biti u slučaju prodaje dužnika kao pravnog lica

se dolazi pobijanjim pravnih radnji učinjenih prije otvaranja stečajnog postupka²². Unovčena stečajna masa namijenjena povjeriocima još se naziva i diodbena masa.

Stečajni povjerioci su pravna ili fizička lica koja su isporučila robu, izvršila usluge ili kreditirali poslovanje dužnika, koji je postao insolventan i otišao u stečaj. Da bi povjerilac iz imovinsko – pravnog odnosa postao i stečajni povjerilac potrebno je da izvrši prijavu potraživanja nakon otvaranja stečajnog postupka u zakonski predviđenom roku. Tek tada on stiče status povjerioca bez obzira na visinu potraživanja.

U obligacionom odnosu primjenjuje se načelo prvenstva u pogledu namirenja povjerilaca, dok u stečajnom postupku se primjenjuje načelo univerzalnosti, skupnosti i ravnomjernosti, što podrazumijeva istovremeno, zajedničko, srazmjerno namirenje svih stečajnih povjerilaca. Ova pravila se ne odnose na izlučne povjerioce²³ i razlučne povjerioce koji u stečajnom postupku egzistiraju kao posebna vrsta povjerilaca sa pravom odvojenog i cjelovitog namirenja²⁴.

Zakon o prinudnom poravnanju, stečaju i likvidaciji zasnivao se na principu ravnopravnosti, tako da svaki povjerilac iz stečajne mase dobija isti procenat potraživanja, dok Zakon o stečaju²⁵, ponovo uvodi kategoriju isplatnih redova prema određenoj klasi povjerilaca. A to su:

- **Prvi isplatni red**, čine neisplaćene zarade zaposlenih kod stečajnog dužnika u iznosu minimalnih zarada za poslednjih godinu dana prije otvaranja stečajnog postupka.

²² DR. Tomica Delibašić; POBIJANJE PRAVNIH RADNJI STEČAJNOG DUŽNIKA, Beograd, 1999. godine. str.84-94

²³ Vasiljević Mirko; Poslovno pravo, Beograd, 1997. godina, str.465

²⁴ Vasiljević Mirko; Privredna društva – domaće uporedno pravo, Beograd, 1999.godine, str.590-591

²⁵ Zakon o stečaju Srbije,2010.godine. čl.54

- **Drugi isplatni red**, spadaju potraživanja po osnovu svih javnih prihoda dospejelih potraživanja u posljednja tri mjeseca prije otvaranja stečajnog postupka osim doprinosa za penzisko i invalidsko osiguranje zaposlenih.
- **Treći isplatni red**, čine ostali stečajni povjerilaci.

Povjerioci kasnijih isplatnih redova mogu se namiriti tek pošto se namire povjerioci predhodnog isplatnog reda. Povjerioci istog isplatnog reda, bivaju srazmjerno jednako namireni, čime se smatra da su načela univerzalnosti i skupnosti zadržana i u ovom zakonu.

Troškovi stečaja i stečajne mase imaju prioritet prilikom namirenja u toku stečajnog postupka. Troškovi su promjenjiva kategorija na koju se može uticati savjesnim i odgovornim radom. Što manje sredstava bude otišlo na troškove stečaja to će više ostati za namirenje neprivilegovanih povjerilaca pa zbog toga treba posebno brinuti koliko će stečaj da traje i koliko stečajne mase odlazi na finansiranje postupka.

3.5. Zaključenje stečajnog postupka

Po završetku glavne diobe i eventualnih naknadnih dioba, kada se izmire obaveze prema povjeriocima i okončaju svi drugi postupci i poslovi koji su u toku stečajni upravnik podnosi stečajnom sudiji izvještaj o svome radu. Utvrdi li se da izvještaj odgovara stvarnom stanju, stečajni sudija predlaže zaključenje stečajnog postupka. U procesu utvrđivanju stvarnog stanja stečajni sudija kao i svaki od povjerilaca može da traži angažovanje trećeg lica za ovaj posao, tako da se taj dio posla često povjeri revizorskim kućama koje su kompetentne za analizu i davanje ovakvih mišljenja.

Rešenje o prestanku stečajnog postupka nad dužnikom objavljuje se u „Službenom glasniku“. Ovo objavljivanje ima za cilj da upozna treća kao i sva zainteresovana lica da je stečajni postupak okončan.²⁶

Po zaključenju stečajnog postupka, stečajni upravnik podnosi stečajnom vijeću završni izvještaj o cjelokupnom poslovanju vezanom za sam stečajni postupak. Pošto razmotri izvještaj stečajno vijeće, ako je uredno obavljen posao, stečajnom upravniku daju razrešnicu. Ukoliko se pak utvrdi da je u radu stečajnog upravnika bilo nepravilnosti i da je on neposredno odgovoran za lošije namirenje povjerilaca, biće dužan da svakom povjeriocu koji učestvuje u stečaju nadoknadi pričinjenu materijalnu štetu. S tim što stečajno vijeće, ako se utvrdi da je postojala stvarna namjera stečajnog upravnika da ošteti povjerioce i da je to djelo učinio sa predomišljajem može preduzeti protiv njega odgovarajuće mjere koje su u skladu sa zakonom.

Prilikom odlučivanja o otvaranju stečajnog postupka, stečajni sudija i stečajno vijeće nije upoznato sa virjednošću cjelokupne dužnikove imovine pa, stoga, ukoliko se u nekom momentu vođenja postupka utvrdi da bi dalje njegovo sprovođenje prouzrokovalo nesrazmjerne troškove obustavlja se unovčavanje stečajne mase i zaključuje postupak. Po zaključenju stečajnog postupka svi postupci koji su u toku a u kojima učestvuje stečajni dužnik, obustavljaju se.

Pošto se može dogoditi da po zaključenju postupka, iz navedenog razloga preostanu dijelovi imovine ili potraživanja iz stečajne mase, stečajno vijeće ih može prenijeti na pojedine povjerioce, s tim što se mora voditi računa o visini i prirodi utvrđenih

²⁶ Zakon o stečajnom postupku Srbije, 2005. godina. čl. 125

potraživanja. Kako se ne bi poremetila načela univerzalnosti, skupnosti i ravnomjernosti.²⁷

4.REORGANIZOVANJA

Stečajni postupak kao što smo već rekli izvršava se nad dužnikom u dva osnovna oblika a to su bankrotstvo i reorganizacija. Za razliku od bankrotstva, reorganizacija je privredno dosta bezbolniji institut jer zadržava poslovnu sposobnost preduzeća i teži njegovom poslovnom oporavku. Ali je institucionalno mnogo komplikovaniji i mnogo teži za sprovođenje od samog bankrotstva. Sprovodi se kroz plan reorganizacije koji je osnovni akt i najvažniji dokument postupka od njegovog kvaliteta zavisi kvalitet izvršenja, loš plan obično naiđe i na lošiju primjenu.

4.1.Pojam reorganizacije

Reorganizacija stečajnog dužnika je potpuno novi pojam u našem zakonodavstvu prvi put spomenut u Zakonu o stečajnom postupku Srbije iz 2005.godine.²⁸ Stečajni postupak koji obuhvata reorganizaciju sprovodi se po planu reorganizacije koji se sačinjava u pismenoj formi.²⁹ Do uvođenja reorganizacije u domaće zakonodavstvo setečajni postupak je značio prestanak pravnog subjekta u privrednom životu jedne zemlje. Jer se po okončanju postupka stečajni dužnik brisao iz sudskog registra. Neki raniji zakoni takođe su predviđali opstanak pravnog

²⁷ Zakon o stečajnom postupku Srbije, 2005.godina, čl.126

²⁸ Zakon o stečajnom postupku Srbije, 2005.godine, čl:127-144

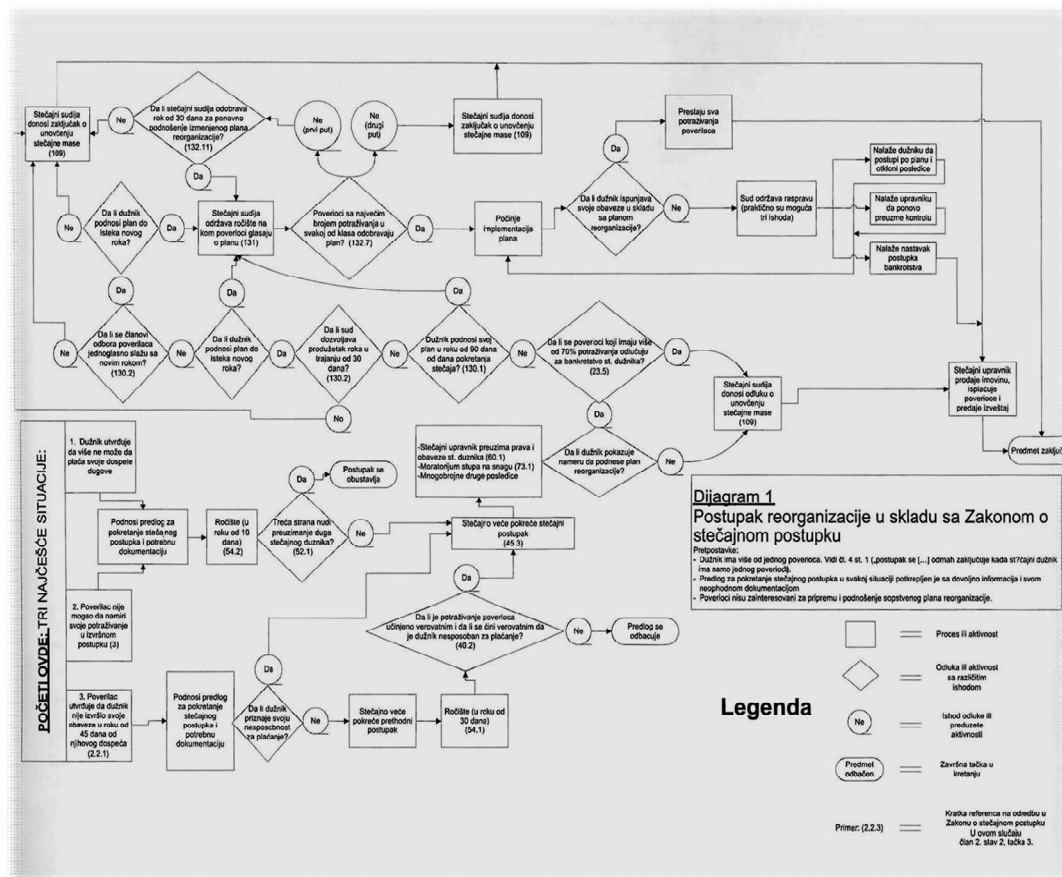
²⁹ Zakon o stečajnom postupku Srbije, 2005.godine, čl:127, stav 1.

subjektiviteta stečajnog dužnika kroz prinudno poravnanje i određene mjere sanacije. Reorganizacija je uvedena jer je sa stanovišta savremenog prava ocijenjeno da prinudno poravnanje ne vodi totalnom ozdravljenju stečajnog dužnika već samo trenutnom prevazilaženju stečaja. Zaključenjem prinudnog poravnanja otklanjaju se trenutne teškoće stečajnog dužnika u prevazilaženju stanja nelikvidnosti. To se vrši kroz reprogramiranje dugova i olakšice u plaćanju koje se voljom većinskih povjerilaca daju stečajnom dužniku. Međutim, tim olakšicama se dužniku omogućava opstanak u poslovnom svijetu, bez realne pretpostavke za njegovo buduće poslovanje. Prema tome jedino sigurno i trajno rješenje za očuvanje poslovnog subjekta se može ostvariti kroz postupak reorganizacije.

Pod reorganizacijom stečajnog dužnika se podrazumijeva složen proces što se može vidjeti i na dijagramu 2, koji se sprovodi kroz više mjera propisanih planom reorganizacije ne samo nastavak njegovog poslovanja već i stvaranje preduslova za trajno sticanje prihoda. Brojne su mjere koje predviđa Zakon o stečaju i iskazuju se kroz preduzimanje organizacionih, personalnih i pravnih mjera.

Grafik 4: Šematski prikaz reorganizacije

Ove mjere iz korijena mijenjaju finansijsku strukturu i članska prava unutar stečajnog dužnika. Jedino mogu da uspiju kada sva odricanja učesnika u stečajnom

postupku vode zajedničkom cilju ,trajnom oporavku stečajnog dužnika. Uz to, sve te aktivnosti moraju predstavljati izraz zajedničkog interesa svih učesnika u procesu

reorganizacije, odnosno svako mora ili većina njih u procesu reorganizacije da pronađe svoj pojedinačni interes.

Reorganizacija je moguća samo ako se kroz nju obezbijedi veći procenat namirenja povjerilaca nego što garantuje namirenje prodajom stečajnog dužnika u postupku bankrotstva. Zbog toga se stečajni povjerioci moraju motivisati mogućnošću boljeg namirenja njihovih prava u protivnom reorganizacija se neće sprovesti. Jer su povjerioci a ne sud, ovlašteni da odlučuju o prihvatanju plana reorganizacije. Uloga stečajnog suda se odnosi na provjeru formalno pravnog okvira stečajnog plana odnosno plana reorganizacije. S toga reorganizacija se pokušava ako postoji realna mogućnost za finansijski oporavak. Mora postojati stvarni posao koji može da funkcioniše i koji je moguće reorganizovati. Situacija u velikom broju slučajeva neće biti laka i bankrotstvo će biti bolji put za ostvarivanje maksimalnih rezultata stečajnog postupka pa s tim u vezi u takvim poslovnim subjektima plan reorganizovanje neće uspjeti jer je unaprijed osudjen na propast.³⁰

4.2. Oblici reorganizovanja

Saglasno Zakonu o stečajnom postupku reorganizacija stečajnog dužnika se može izvršiti na dva načina. Prvi je podnošenjem plana reorganizacije istovremeno sa pokretanjem stečajnog postupka, a drugi donošenjem odluke da se već pokrenuti postupak stečaja nastavi preduzimanjem mjera za plan reorganizacije. I to su dva osnovna formalno pravna oblika po kojima se može sprovesti postupak reorganizacije kod nas, takozvana:

- **reorganizacija izvan stečaja**

³⁰ Mihailo Velimirović, Vladimir Čolović, Slobodan Spasić, Nedeljko Milijević, AKTUELNA PITANJA STEČAJNOG PRAVA, Banja Luka, 2004.godine, str.257

- **reorganizacija u stečaju**

4.2.1. Reorganizacija izvan stečaja

Postupak reorganizacije izvan stečaja se pokreće po pravilu istovremenim podnošenjem plana reorganizacije sa predlogom za pokretanje stečajnog postupka. Reorganizacija izvan stečaja se sprovodi i okončava u toku predhodnog postupka. U tom slučaju predhodni postupak se ne završava donošenjem rešenja o pokretanju stečajnog postupka već usvajanjem plana reorganizacije. Na taj način se otklanja postojanje stečajnog razloga i otpada pravna mogućnost da se po podnetom predlogu otvori stečajni postupak. Time se formalno pravno i faktički omogućava dužniku da nastalu nesposobnost plaćanja prevaziđe izvan stečajnog postupka.

Pravnom prirodom utemeljene su dvije osnovne faze postupka reorganizacije izvan stečaja. Prva faza o kojoj smo već pričali obuhvata radnje kojima se opredjeljuje mogućnost pokretanja postupka reorganizacije izvan stečaja. Dok druga faza tog postupka preduzima sve radnje koje se preduzimaju radi ispunjenja materijalnopравnih pretpostavki za usvajanje plana reorganizacije. U okviru te faze utvrđuje se postojanje stečajnog razloga i prava glasa za izjašnjavanje o podnetom planu reorganizacije. Po usvajanju stečajnog plana, proces reorganizacije počinje.³¹

4.2.2. Reorganizacija u stečaju

Pod reorganizacijom u stečaju podrazumijeva se postupak u kome se plan reorganizacije predlaže i usvaja nakon donošenja rešenja o pokretanju stečaja. U tom

³¹ Dragiša B. Slijepčević, PRAVNI ASPEKTI REORGANIZACIJE STEČAJNOG DUŽNIKA, Doktorska disertacija, Beograd, 2009. Godine, str.176-192

slučaju reorganizacija se sprovodi u okviru glavnog stečajnog postupka sa ciljem da se usvajanjem stečajnog plana ili plana reorganizacije izbjegne bankrotstvo i postupak okonča privrednim oporavkom stečajnog dužnika. Odluka da se stečajni postupak nastavi reorganizacijom umjesto bankrotstvom stečajnog dužnika donosi se u odsustvu bilo kakvih organa stečajnog dužnika. Donošenje takve odluke se prepušta isključivo povjericima stečajnog dužnika oni na prvom povjerilačkom ročištu razmatraju izvještaj stečajnog upravnika o ekonomsko-finansijskom stanju dužnika i izjašnjavaju se ima li mjesta za preduzimanje mjera za izradu plana njegove reorganizacije u stečaju. To je ujedno i prva faza ovog postupka.

Drugu fazu reorganizacije u stečaju čine materijalnopravne radnje koje omogućavaju usvajanje plana. U toj fazi se utvrđuje pravo glasa stečajnih povjerilaca i donosi odluka o predloženom planu. Usvojeni plan čini osnovni akt tog postupka.³²

4.3. Plan i mjere reorganizacije

Stečajni plan je osnovni akt, (sporazum) koji je donešen saglasnošću kvalifikovane većine stečajnih povjerilaca, o modalitetima reorganizacije dužnika, a koji potvrđuje nadležni sud i ima snagu izvršnog naslova za povjerioce. Stečajnim planom se predviđaju mjere koje se preduzimaju prema stečajnom dužniku kako bi on nastavio sa poslovanjem i kako bi mogao sticati dobit. Subjekti reorganizacije, a samim tim i stečajnog plana su stečajni dužnik i stečajni povjerioci, kao i svi drugi subjekti postupka prema kojima reorganizacija a i stečajni plan, mogu djelovati.³³ Plan reorganizacije je u stvari prijedlog ugovora koji bi kada bude usvojen mogao

³² Dragiša B. Slijepčević, PRAVNI ASPEKTI REORGANIZACIJE STEČAJNOG DUŽNIKA, Doktorska disertacija, Beograd, 2009. Godine, str.193-198

³³ Vladimir Čolović, Nedeljko Milijević: STEČAJNI POSTUPAK teoretska razmatranja, zakonski propisi, sudska praksa i obrasci za paktičnu primjenu, Banja Luka, 2004. str.112

redefinisati odnose stečajnog dužnika i njegovih povjerilaca. U tom smislu predstavlja izraz saglasnosti većinskih povjerilaca stečajnog dužnika. Međutim, osobenost plana reorganizacije se ogleda u prinudnom protezanju i na povjerioce koji su glasali protiv njegovog usvajanja.

Planom reorganizacije postojeće obaveze stečajnog dužnika prema stečajnim povjeriocima preuređuju u nove obaveze jasno se određuje kako i kada će obaveze biti isplaćene, takođe veoma je važno da se definiše i u kojoj mjeri će biti namirena dugovanja dospjela u prošlosti. Obaveze koje nastaju u toku reorganizacije isplaćuju se odmah iz tekućih prihoda shodno činjenici da je preduzeće nastavilo sa radom³⁴.

4.4.Vrste plan reorganizacije

Pošto je različite vrste stečajnog plana, vrsta stečajnog plana se određuje prema cilju koji on želi da postigne. Tako imamo tri vrste stečajnog plana, a to su:

- likvidacioni plan
- prenosni plan
- sanacioni plan

4.4.1.Likvidacioni plan

Cilj likvidacionog plana, je i kako mu samo ime kaže likvidacija stečajnog

³⁴ Dragiša B. Slijepčević, PRAVNI ASPEKTI REORGANIZACIJE STEČAJNOG DUŽNIKA, Doktorska disertacija, Beograd, 2009. Godine, str.199-207

dužnika, kako i samog preduzeća čiji je on bio nosilac. To je cilj i bankrotstva samo što se u njemu plan reorganizacije ne izrađuje.

Likvidacioni plan, obično se izrađuje u situacijama u kojima bi se ispunjenjem već postojećih ugovora bitno promijenila slika stečajne mase a samim tim i procenat namirenja stečajnih povjerilaca, zbog čega je potrebno odrediti privremeni nastavak poslovanja. Prednost likvidacionog plana u odnosu na bankrotstvo je u načinu i vremenu unovčenja stečajne mase, što se u slučajevima kada je to od koristi za stečajne povjerioce i stečajnu masu postupak može produžiti. U stečajnom planu jasno mora da stoji u kome vremenskom periodu stečajni dužnik može da nastavi sa privrednom djelatnošću, nakon isteka toga roka sprovedeće se klasična prodaja imovine namirenje povjerilaca i brisanje subjekta iz sudskog registra posle čega on prestaje da postoji.

4.4.2. Prenosni plan

Prenosni plan takođe vodi u likvidaciju stečajnog dužnika ali ne i preduzeća čiji je on pravni nosilac. Reorganizacija prema prenosnom planu se izvršava na taj način što se cjelokupna imovina stečajnog dužnika prenosi na treća lica. Trće lice, može biti već postojeći pravni subjekt ili novo otvoreno pravno lice – društvo preuzimalac.

Prednost ovog plana je što njegovim izvršenjem vrši prenos cjelokupne imovine stečajnog dužnika ili njegovih funkcionalnih dijelova trećem licu bez preuzimanja obaveza nad njegovim dugovima³⁵.

³⁵ Mihailo Velimirović, Vladimir Čolović, Slobodan Spasić, Nedeljko Milijević, AKTUELNA PITANJA STEČAJNOG PRAVA, Banja Luka, 2004.godine, str.258-262

Planom reorganizacije se mogu odrediti različite vrste i načini namirenja stečajnih povjerilaca. Kada je prenos imovine izvršen uz naknadu, povjerioci se mogu namiriti iz sredstava dobijenih iz kupoprodajnog ugovora. Njihovo namirenje prenosnim planom može da bude iz ostvarenih prihoda privrednog subjekta kojemu je prenesena imovina. Osim toga, njihove obaveze mogu biti namirene konverzijom potraživanja u vlasničke udjele, novostvorenog privrednog društva.

4.4.3. Sanacioni plan

Sanacioni plan ima za cilj sanaciju samog stečajnog dužnika. Realizacijom ovoga plana stečajni dužnik nastavlja poslovanje uz mogućnost slobodnog rasplaganja svojom imovinom. Ovim planom želi se odkloniti stečajni razlog, odnosno da insolventnost, nelikvidnost, prezaduženost postanu prošlost bez postojanja mogućnosti da ponovo budu budućnost.

U cilju spašavanja pravnog subjekta iz privrednog ćorsokaka sprovodi se niz mjera koji su finansijske, organizaciono-proizvodne i pravne prirode. Povjerioci se po pravilu namiruju iz očekivanih budućih prihoda preduzeća. Kao i kod ostalih vrsta stečajnih planova moguće je predvidjeti da će se tražbine povjerilaca smanjiti ili da će se njihovi zahtjevi odložiti. Pošto su u principu jedna velika većina povjerilaca mnogih stečajnih dužnika radnici kojima je izričito stalo da preduzeće nastavi sa radom i da na taj način očuvaju posao. Procenat do kojeg se tražbine mogu smanjiti i rok do kojeg se isplata može odložiti, u planu reorganizacije ne podliježe ograničenjima. Prema tome, ovaj plan reorganizacije omogućava i da se procenat namirenja i rok isplate opredijeli zajedničkim interesom svih njegovih povjerilaca

4.5. Analiza okruženja kao bitan dio izrade plana

Prije izrade plana reorganizacije veoma je značajno izvršiti kvalitetnu analizu okruženja u kojem se stečajni dužnik nalazi kao i sve njegove dobre i loše strane. Prilikom izvršenja analize moraju se uzeti u obzir različiti faktori prije svega:

- politički
- ekonomski
- socijalni
- tehnološki

Politički faktori su veoma važni jer politička stabilnost garantuje i ekonomsku stabilnost stabilan kurs daje šansu za opstanak i napredak dok nestabilan kurs i inflatorni skokovi uništavaju i najbolje pravne subjekte. Dovoljno se prisjetiti devedesetih godina i velike hiperinflacije u Jugoslaviji. Kada je zabilježen dnevni rast cijena od oko 60%. A štampana je i najviša novčanica ikada u svijetu 500 milijardi dinara. U ovakvom političko-društvenom okruženju je nemoguće vršiti normalno poslovanje pa je i proces reorganizacije neostvariv.

Slika 1: Novčanica štampana na vrhuncu hiperinflacije u Jugoslaviji krajem 1993.godine.

Analiza okruženja u cilju spoznaje ekonomske situacije važna je u cilju percepcije mogućeg kreditnog praćenja, subvencija, konkurentske snage preduzeća u branši kojom se dužnik bavi kao i ostalih faktora od značaja za otpočinjanje biznisa ili prodora na tržište.

Analiza socijalne sfere ima za cilj da utvrdi navike potrošača, kupovnu moć, kulturološke specifičnosti kao i ostale elemente bitne za opstanak jedne nove kompanije na starim temeljima.

Analiza tehnološkog aspekta ima za cilj da ispita tehnološko stanje dužnika kao i njegovu sposobnost tehnološkog praćenja kompanija na tržištu, mogućnosti servisiranja nabavke rezervnih dijelova i tako dalje.

Svi predhodno navedeni kriterijumi i elementi imaju za cilj da daju smjernice stečajnom upravniku u procesu izrade stečajnog plana. Izrada stečajnog plana takođe prolazi kroz mnogobrojne faze koje se sada odnose na analizu postojećeg stanja stečajnog dužnika, planiranje realizaciju i kontrolu.

Analiza postojećeg stanja predstavlja početnu fazu upravljanja dužnikom u procesu reorganizacije. Služi za prikupljanje početnih potrebnih informacija o stanju dužnika i aktivnosti koje treba primijeniti u budućnosti.

Planiranje je faza u kojoj treba na osnovu predhodno prikupljenih podataka razmotriti alternative i odlučiti koje aktivnosti treba preduzeti u narednom period da bi se postigli željeni rezultati

Realizacija predstavlja fazu u kojoj dominantnu ulogu ima komunikacija i stvaranje dobrog stečajnog tima. U toku realizacije najvažniji je proces koordinisanja stečajnog upravnika nad stečajnim timom. Uspješna komunikacija uz ispunjenje ostalih faktora garantuje uspjeh i uspješnu primjenu stečajnog plana.

Kontrola postignutih rezultata je veoma važna jer se kroz kontrolu najbolje može sagledati primjena svih analizacionih faktora u praksi. Uspješnost rješavanja problema zavisi od mogućnosti njegovog kontrolisanja.

4.6.Struktura plana reorganizacije

Stečajni plan kao svaki drugi pisani službeni dokument ima određene dijelove koji sastavljeni čine jednu kompletnu cjelinu. Stečajni plan sastoji se od tri povezane cjeline a to su:

- uvodni dio plana
- izvršni dio plana
- nadzorni dio plana

4.6.1 .Uvodni dio plana

Uvodni dio plana reorganizacije mora da sadrži sve bitne karakteristike koje će učesnicima reorganizacije dati jasnu sliku o stečajnom dužniku i cilju koji se reorganizacijom želi postići. U tom dijelu mora se pokazati u kom smjeru i na koji način se planira uvećati namirenje potraživanja planom reorganizacije u odnosu na

njihovo namirenje bankrotstvom stečajnog dužnika. Jer stečajni povjerioci kao i svi drugi učesnici u postupku prihvaćaju plan reorganizacije samo u slučaju kada im se nedvosmisleno pokaže da plan ide u interesu njihovog boljeg namirenja.

4.6.2. Izvršni dio plana

Izvršni dio dokumenta je i najvažni dio. Obavezno mora da sadrži popis svih mjera čijim se primjenom sprovodi reorganizacija stečajnog dužnika. Obavezni elementi ovog dijela su popis svih povjerilaca osnova i visine njihovih priznatih potraživanja. Njime se određuju klase povjerilaca kao i procenat njihovog namirenja. Zato se u planu reorganizacije moraju navesti mejerila po kojima se povjerioci svrstavaju u određene klase. To je neophodno učiniti jer od klase u koju se svrstaju određeni povjerioci direktno utiče na donošenje odluke o usvajanju plana. Sva potraživanja iste klase moraju imati ravnopravan položaj u postupku reorganizacije, osim ako imalac potraživanja samostalno pristane na drugačiji tretman. Zbog toga se planom reorganizacije ne može predložiti veći procenat namirenja za jedno potraživanje odnosno na drugo potraživanje iste klase. Sva potraživanja iste klase moraju se namiriti u istom procentu. Pored procenta i način namirenja mora biti indentičan, što znači da se namirne obave u istom roku i istim sredstvima.

Najvažnije klase plana reorganizacije su zakonske klase i dodatne klase. Zakonske klase su potraživanja koja se formiraju na temelju zakonom propisane pretpostavke suštinske sličnosti pojedinih potraživanja. Po tom kriterijumu se razlikuju povjerioci sa privilegovanim i povjerioci sa neprilegovanim pravima. Dodatne klase potraživanja nisu formalnopravno određene, već različita potraživanja

koja ne mogu svoje mjesto da pronađu u zakonskim klasama pronalaze u ovom dijelu takozvanih dodatnih klasa povjerilaca.³⁶

4.6.3. Nadzorni dio plana

Nadzorni dio je treći dio plana reorganizacije. Kako i na koji način će određeni subjekti odnosno povjerioci stečajnog postupka imati uvid i vršiti nadzor nad reorganizacionim postupkom. Ta funkcija može biti data odboru povjerilaca ili nekom drugom organu koji je predviđen planom reorganizacije. Postupak nadzora se odnosi na kontrolu primjene plana reorganizacije u praksi, cilj takve kontrole je obezbjeđenje dosljedne realizacije svih mjera predviđenih planom reorganizacije.

Usljed nepoštovanja stečajnog plana, tijelo za nadzor kao i stečajni povjerioci mogu da od stečajnog sudije traže zaštitu. Stečajni sudija, po Zakonu u stečajnom postupku može čak da prekine reorganizaciju dužnika i pokrene bankrotstvo, ili pak odredi neku mjeru koja mora da se izvrši u skladu sa planom reorganizacije.

4.7. Mjere reorganizacije

Mjere reorganizacije su osnovni elementi, reorganizacionog postupka. Od mjera reorganizacije koje se uvrste u plan reorganizacije, zavisi u kom pravcu će postupak da ide. Zakon o stečajnom postupku, je bio veoma fleksibilan i odredio je veliki broj mjera reorganizacije, kako bi se postupak mogao obaviti na više načina, kako bi se povećale mogućnosti što boljeg namirenja stečajnih povjerilaca. Mjere

³⁶ Dragiša B. Slijepčević, PRAVNI ASPEKTI REORGANIZACIJE STEČAJNOG DUŽNIKA, Doktorska disertacija, Beograd, 2009. Godine, str.207-219

reorganizacije su svrstane u članu 128. Zakona o stečajnom postupku i ima ih ukupno dvadest dvije a to su³⁷:

1. zadržavanje cjelokupne imovine iz stečajne mase ili njenog dijela;
2. prodaja imovine iz stečajne mase sa založnim pravom ili bez njega ili prenos takve imovine na ime namirenja potraživanja;
3. zatvaranje neprofitabilnih pogona ili promjena djelatnosti;
4. raskid ili izmjena opterećenih ili neopterećenih ili zakupa;
5. odlaganje odplate dugova ili obezbjeđivanje otplate u ratama;
6. izmjena rokova dospelosti, kamatnih stopa ili drugih uslova zajma ili instrumenata obezbjeđenja;
7. oprost dugova u cjelini ili djelimično;
8. izvršenja ili izmjena založnog prava;
9. pretvaranje neobezbijeđenih zajmova u obezbijeđene zajmove;
10. davanje u zalog neopterećene imovine;
11. pretvaranje duga u akcijski kapital;
12. uzimanje novog kredita;
13. pribavljanje nove investicije;
14. osporavanje i poništavanje potraživanja koja nisu pravno valjana;
15. namirenje dospjelih potraživanja;
16. otpuštanje zaposlenih;
17. ustupanje neopterećene imovine na ime potraživanja;
18. izmjene i dopune statuta, opštih akata privrednog društva stečajnog dužnika i drugih dokumenata o osnivanju ili upravljanju.
19. spajanje i pripajanje dva ili više pravnih lica;
20. prenos dijela ili cjelokupne imovine na jednog ili više postojećih ili novoformiranih subjekata;

³⁷ Zakon o stečajnom postupku Srbije, 2005.godine, čl:128

21. poništavanje ili izdavanje novih hartija od vrijednosti od strane stečajnog dužnika, ili bilo kog novoformiranog subjekta;
22. Druge mjere od značaja za realizaciju plana reorganizacije;

Zadržavanje cjelokupne imovine iz stečajne mase ili njenog dijela, ovim oblikom reorganizovanja je predviđeno da se dužniku ostavi dio imovine kako bi on u takazvanom “zdravom tkivu” subjekta nastavio djelatnost. Od prodaje neprofitabilnog dijela predviđeno je da se namire povjerioci. Osim ove mogućnosti ova mjera predviđa i ostanak cjelokupne imovine u vlasniku dužnika, tada je predviđeno da se povjerioci namire iz stečene dobiti reorganizovanog preduzeća.

Prodaja imovine iz stečajne mase sa založnim pravom ili bez njega ili prenos takve imovine na ime namirenja potraživanja, ova mjera u reorganizacionom postupku predviđa namirenje povjerila iz sredstava stečenih prenosom vlasništva nad stečajnim dužnikom trećem licu. Tako da stečajni postupak nastavlja da se vodi nad stečajnom masom, a poslovni subjekat nastavlja sa radom.

Zatvaranje neprofitabilnih pogona ili promjena djelatnosti, ova mjera predviđa zatvaranje neprofitabilnih pogona, koji stvaraju troškove i urušavaju dobit kompletnog dužnika daje se mogućnost i promjene djelatnosti što znači stečajnim planom promijeniti neprofitabilnu djelatnost u onu koja stvara dobit.

Raskid ili izmjena opterećenih ili neopterećenih ugovora ili zakupa, ova mjera predstavlja jednu od fazi stečajnog postupka u kojoj stečajni upravnik odlučuje koje od ugovora će da ostavi na snazi a koje da poništi ili proglasi nevažećim. Treba se voditi ekonomskim normama neprofitabilne ugovore i one za koje ne postoji mogućnost da budu izvršeni treba poništiti a one profitabilne koji stvaraju dobit

treba zadržati.

Odlaganje odplate dugova ili obezbjeđivanje odplate u ratama, ova mjera podsjeća na bivši zakon i prinudno poravnanje samo što se u ovom slučaju ne predvića smanjenje duga. Već samo njegovo odlaganje do vremena za koje se smatra da će preduzeće postati profitabilno i da će moći odgovoriti svojim obavezama.

Izmjena rokova dospelosti, kamatnih stopa ili drugih uslova zajma ili instrumenata obezbjeđenja, ova mjera predviđa promjenu uslova isplate i kamatnih stopa u cilju olakšavanja vraćanja zajmova stečajnom dužniku. Veoma je slična predhodnoj mjeri.

Oprost dugova u cjelini ili djelimično, ova mjera predviđa odustajanje povjerilaca od potrzivanja nad stečajnim dužnikom, cjelogupna ili djelimična. Ova mjera je veoma rijetko primjenjivana u praksi.

Izvršenja ili izmjena založnog prava, to su promjene kao što sama mjera kaže vezane za založno pravo dužnika izvršavanje istog mnogo zavisi od drugog subjekta u ovom postupku.

Pretvaranje neobezbijedenih zajmova u obezbijedene zajmove, ova zakonska mjera predviđa pretvaranje zajmova koje je dao stečajni dužnik trećim licima a koja na neki način nisu obezbijedena da se obezbijede osiguravajućim ili zakonskim okvirom.

Davanje u zalog neopterećene imovine, ovim se predviđa stavljanje nepokretne imovine stečajnog dužnika za dobijanje sredstava potrebnih stečajnim

planom za reorganizovanje stečajnog dužnika, ili pak isplatu povjerilaca.

Pretvaranje duga u akcijski kapital, predstavlja svojevrsnu trampu stečajnog dužnika i povjerilaca kada povjerioci svoje stečajne zahtjeve mijenjaju za vlasničke udjele. Ova mjera može samo da uspije u slučaju kada postoji izgledna šansa da će stečajni dužnik čvrsto stati na svoje poslovne noge.

Uzimanje novog kredita, ova mjera predviđa uzimanje kreditnih zajmova u cilju ispunjenja plana reorganizacije. S tim što i povjerioci svojim potraživanjima mogu da kreditiraju stečajnog dužnika.

Pribavljanje nove investicije, ova mjera predviđa pronalazak nekog od postojećih solventnih subjekata koji su spremni da ulože svoja sredstva u pokretanje poslovanja stečajnog dužnika. On na osnovu svojih investicija dobija vlasnički udio dužnika što u svakom slučaju predstavlja i svojevrsnu prodaju stečajnog dužnika.

Osporavanje i poništavanje potraživanja koja nisu pravno valjana, slično kao i u stečajnom postupku gdje u toku ispitivanja osnovanosti potraživanja neka od njih koja su utemeljena prihvatimo a ona neutemeljena osporimo ili odbijemo. U toku reorganizacije ova mjera je veoma važna jer svaki plan reorganizacije ima za cilj smanjenje obaveza u svrhu lakšeg oporavka subjekta.

Namirenje dospjelih potraživanja, znači izmirenje troškova postupka i troškova stečajne mase. Ovi troškovi nastaju u toku postupka i moraju se redovno izmirivati da bi postupak nastavio da traje.

Otpuštanje zaposlenih, ova mjera kako sanaciona i reorganizaciona mjera se upotrebljava kada se u toku sačinjavanja stečajnog plana utvrdi da je stečajni razlog

nastao zbog prevelikog broja radnika. Često ova mjera ide kao posljedica nekih drugih mjera, gašenje neprofitabilnih pogona, prodaja dijela imovine itd.

Ustupanje neopterećene imovine na ime potraživanja, onom imovinom koja nije založena niti se nad njom nalazi bilo kakav teret može biti ustupljena jednom povjeriocu ili više njih radi namirenja njihovih povjerilačkih zahtjeva.

Izmjene i dopune statuta, opštih akata privrednog društva stečajnog dužnika i drugih dokumenata o osnivanju ili upravljanju, ova mjera dolazi kao posljedica nekih drugih mjera u procesu reorganizovanja. Ako se u procesu stečaja ili reorganizacije mijenja njegov status sasvim je logično da dođe do izmjene osnivačkih i mnogih drugih akata toga subjekta. Potrebno je da svaka statusna poromjena bude jasno definisana kako ne bi bilo potrebe za nesuglasice po pitanju toga u procesima budućeg poslovanja stečajnog dužnika.

Spajanje i pripajanje dva ili više pravnih lica, ovom mjerom se predviđa spajanje stečajnog dužnika nekom drugom pravnom subjektu, kao i pripajanje nekog drugog subjekta stečajnom dužniku u cilju zajedničkog interesa i ozdravljenja stečajnog dužnika

Prenos dijela ili cjelokupne imovine na jednog ili više postojećih ili novoformiranih subjekata, ova mjera iako to možda jasno ne govori, predviđa prenošenje dijela ili cijele imovine na treća lica u zamjenu da to treće lice preuzme obaveze na njegovim povjericima.

Poništavanje ili izdavanje novih hartija od vrijednosti od strane stečajnog dužnika, ili bilo kog novoformiranog subjekta, ova odredba dopunjuje predhodnu navodi izdavanje novih hartija od vrijednosti kao jednu od mogućnosti za namirenje

povjrilaca mada to u zavisnosti od plana reorganizacije i ne mora da bude slučaj

Druge mjere od značaja za realizaciju plana reorganizacije, zakonodavac je ovom mjerom dao široku autonomiju povjeriocima, da sami odrede reorganizacione mjere i naprave stečajni plan. Ovdje može biti kombinovano više mjera koje su naravno saglasnost volja povjrilaca.

Navedeni oblici reorganizacije koje predviđa Zakon o stečajnom postupku, kao i oni koje mogu predložiti sami povjerioci predstavljaju osnov za kvalitetno i uspješno sprovođenje stečajnog postupka kroz postupak reorganizacije. Zakonodavac je na detaljan način predvidio i definisao većinu mogućih mjera, kao oblika reorganizacije i na taj način olakšao kako stečajnim upravicima tako i projeriocima, kao i svim trećim licima koja učestvuju u izradi stečajnog plana odnosno plana reorganizacije.³⁸

4.8. Okončanje postupka reorganizacije

Proces reorganizacije stečajnog dužnika se odvija u određenom vremenskom periodu potrebnim za primjenu planom određenih mjera reorganizacije. U zavisnosti od mjera koje su primijenjene u planu reorganizacije zavisi i vrijeme koje će biti potrebno za sprovođenje reorganizacionog postupka. Taj rok je duži ukoliko su u planu zastupljene mjere čija dejstva traju duže i obrnuto traje kraće ako su stečajnim planom propisane mjere koje traju jednokratno.

³⁸ Mihailo Velimirović, Vladimir Čolović, Slobodan Spasić, Nedeljko Milijević, AKTUELNA PITANJA STEČAJNOG PRAVA, Banja Luka, 2004.godine, str.230-237

U prvu grupu mjera spadaju, namirenje potraživanja stečajnih povjerilaca na rate, pribavljanje novih investicija, uzimanje novih kredita, osporavanje potraživanja koja nisu utemeljena itd. U drugu grupu reorganizacionih mjera spadaju, prodaja cjelokupne imovine, zatvaranje neprofitabilnih pogona, otpuštanje zaposlenih kao i sve druge mjere koje traju jednokratno.

Postoje različite nedoumice kada je reorganizacioni postupak stvarno završen, da li je to datum usvajanja ili datum potpunog realizovanja stečajnog plana. U našem zakonu nema izričite norme koja nas upućuje na to kada je završen stečajni postupak koji se sprovodi reorganizacijom, kao što to imamo kada se završava bankrotstvom. Gdje je jasno rečeno posle konačne diobe stečajni postupak prestaje i pravni subjekt se briše iz sudskog registra.

5.STUDIJA SLUČAJA IZ BLISKOG POSLOVNOG OKRUŽENJA

Često u razgovoru običnih ljudi ćemo čuti izreku teorija i praksa. Svjedoci smo da ponekad teoretičarski okviri koliko got oni bili dobro napravljeni naiđu na lošu primjenu u praksi. Od kvaliteta prenošenja teorijskih saznanja u praktična ostvarenja zavisi kvalitet tih ostvarenja. Stečajni postupak, kao i mnoga druga polja ljudskog djelovanja, zavise od primjene teorije u praksi.

Ovom studijom slučaja pokušali smo da istražimo, kakvu praktičnu primjenu ima Zakon o stečajnom postupku u bliskom poslovnom okruženju. Bavili smo se analizom poslovnih subjekata različite tržišne vrijednosti, kroz simulacije različitog trajanja stečajnog postupka u cilju saznanja kakve to posljedice ima za stečajnu masu i stečajne povjerioce. Za poslovni subjekt male vrijednosti uzeli smo dužnika “N1” iz Ljubinja sa procijenjenom vrijednošću 194.078,00 KM, za srednje dužnika “N2” iz Han Pijeska sa procijenjenom vrijednošću 1.041.730,00 KM, dok kao primjer velikog smo izabrali “N3” Foča vrijednosti 25.815.574,00 KM. Svi primjeri kao što se vidi su sa prostora Republike Srpske pa su vrijednosti izražene u KM (Konvertibilnim markama) što je zvanično sredstvo plaćanja ove zemlje.

5.1. Poslovni subjekt male tržišne vrijednosti

A.D. “N1” Ljubinja registrovano je kod Osnovnog suda u Trebinju, dana 18.09.1998.godine. Nastalo je transformacijom kapitala Društvenog preduzeća “N1” Ljubinja koje je nastalo 1980. godine. Društvo je bilo predviđeno za zapošljavanje invalida. Kao osnovnu djelatnost imalo je izradu dijelova za ručnu transportnu opremu, dijelova za građevinska kolica i slično.

Slika 2 :Izgled subjekta prije otvaranja postupka

Zub vremena i sve veća automatizacija i tehnološki napredak smanjivao je ovom Društvu mogućnosti i ugrozio njegov opstanak na tržištu. Subjekt je duži vremenski period ostvarivao loše finansijske rezultate, pojavljivali su se problemi nelikvidnosti, insolventnosti i prezaduženosti. S obzirom na ove stečajne razloge a i druge finansijske pokazatelje stekli su se zakonski uslovi za pokretanje stečajnog postupka.

Slika 3: Izgled proizvodnog dijela

Rješenjem stečajnog sudije od dana 21.09.2006. godine pokrenut je prethodni postupak radi utvrđivanja uslova za otvaranje stečajnog postupka. Nakon provođenja predhodnog postupka stečajni sudija je donio Rjesenje od 27.10.2006. godine o otvaranju stečajnog postupka nad A.D.“N1” Ljubinje.

Shodno odreda člana 25. Zakona o stečajnom postupku Republike Srpske³⁹, stečajni upravnik je imenovao komisiju za popis imovine A.D.“N1” Ljubinje, sa stanjem na dan otvaranja postupka. Popisna komisija je izvršila popis materijalnih vrijednosti i sačinila zapisnik,a potom su angažovani sudski procjenitelj građevinske struke za procjenu vrijednosti objekata i sudski procjenitelj mašinske struke za procjenu vrijednosti opreme.

³⁹ Zakon o stečajnom postupku Republike Srpske, 2003, čl. 25

Na osnovu popisa i procjene sudskih vještaka sačinjen je Početni bilans⁴⁰ na dan 27.10.2006. godine, te na osnovu istog otvorio i vodi poslovne knjige za stečajnog dužnika počev od toga dana. U sledećem pregledu dati su njegovi osnovni elementi i to:

AKTIVA

Stavka	Procijenjena vrijednost
Stalna imovina	194.078,50 KM
Obrtna imovina	0 KM
Ukupna stečajna masa	194.078,50 KM

PASIVA

Stavka	Vrijednost
Kapital	0
Stečajne obaveze	245.500,00 KM
Ukupno (KAPITAL+OBAVEZE)	245.500,00 KM

Uporedbom AKTIVE i PASIVE može se vidjeti da postoji nedostatak stečajne mase za namirenje stečajnih povjerilaca u procentu 100%. Tačnije AKTIVA je manja od PASIVE za 51.217,00 KM.

⁴⁰ Prof. Dr Milovan Stanišić, Prof. dr Bogdan Mrdović, Dr Dragan Mihić, RAČUNOVODSTVO, Beograd, 2003.godine. str 118-122.

$$194.078,50 \text{ KM} / 245.500,00 \text{ KM} \times 100 = 79,05\%$$

Iz predhodnog obrasca se može vidjeti da povjerioci mogu biti namireni sa 79,05%, da nema troškovi stečajnog postupka i troškovi stečajne mase i da se imovina unovči po procijenjenoj vrijednosti. S tim što mogu biti namireni i 100% ako kompletna imovina dužnika bude prodana za onoliko procenata veću vrijednost od procijenjene koliko nedostaje za namirenje stečajnih povjerilaca plus troškovi stečajne mase i stečajnog postupka.

Procijenjena vrijednost imovine Stečajnog dužnika je 194.078,50 KM a sastoji se od vrijednosti:

Stavka	Vrijednost
Građevinski objekti	185.283,00 KM
Oprema	8.795,50 KM

Priznate obaveze Stečajnog dužnika iznose od 245.500,00 KM a odnose se na:

Stavka	Vrijednost
Obaveze prema dobavljačima	82.600,00 KM
Obaveze za zarade i naknade	162.900,00 KM

Obaveze Stečajnog dužnika grupisane su u dva isplatna reda, i to:

- Viši isplatni red 12.300,00 KM
- Opšti isplatni red 235.200,00 KM

Po otvaranju početnog bilansa, skupština povjerilaca je trebala da donese odluku o načinu unovčavanja imovine. Donešena je odluka da se imovina Dužnika prodaje u kompletu građevinski objekti + oprema, putem javnog nadmetanja odnosno licitacije. S tim što će početna cijena na Prvoj licitaciji biti procijenjena vrijednost imovine Dužnika na dan 27.10.2006. godine. Analizom zapisnika sa licitacija može se vijeti da je imovina dužnika prodana na drugom javnom nadmetanju po procijenjenoj vrijednosti, pošto je prva proglašena neuspješnom zbog nedostatka zainteresovanih kupaca.

Unovčavanjem imovine stečajnog dužnika obezbijeđena su novčana sredstva u visini procijenjene vrijednosti to jest 194.078,50 KM. Kao što se vidi i u novoformiranom bilansu stanja.

AKTIVA

Stavka	Procijenjena vrijednost
Stalna imovina	0 KM
Obrtna imovina	0 KM
Žiro račun	194.078,00 KM
Ukupna stečajna masa	194.078,00 KM

PASIVA

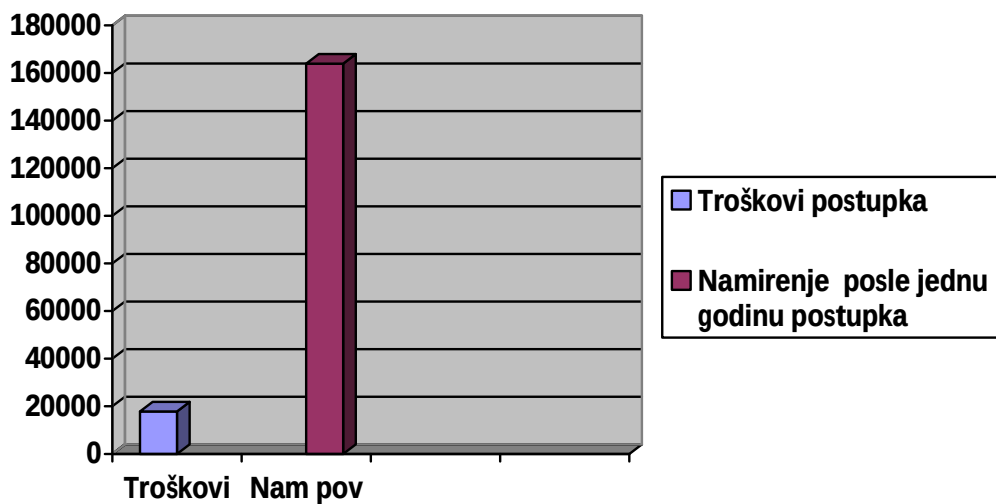
Stavka	Vrijednost
Kapital	0
Stečajne obaveze	245.500,00 KM
Ukupno (KAPITAL+OBAVEZE)	245.500,00 KM

Iz naprijed navedenog iznosa finansirani su troškovi stečajnog postupka i troškovi stečajne mase koji su za period 27.10.2006. godine do 01.11.2007.godine iznosili 17.835,09 KM, iz razlike stečajne mase namireni su povjerioci Stečajnog dužnika. Obaveze prema povjeriocima Višeg isplatnog reda namirene su sa 100% a obaveze prema povjeriocima Opšteg isplatnog reda procentualno jednako svim povjeriocima od sredstava koja su ostala.

$$194.078,50 \text{ KM} - 17.835,09 \text{ KM} - 12.300,00 \text{ KM} = 163.943,41 \text{ KM}$$

$$163.943,41 \text{ KM} / 235.200,00 \text{ KM} \times 100 = 69,70\%$$

Iz prvog obrasca može se vidjeti da je za namirenje stečajnih povjerilaca Opšteg isplatnog reda ostalo **163.943,41 KM** i da ih je bilo moguće namiriti sa **69,70%** njihovih potraživanja od dužnika.

Grafik 5 : Grafik namirenja nakon jednu godinu postupka

U bilansu stanja se vide obaveze koje ostaju u PASIVI i koje su iznad vrijednosti kapitala.

PASIVA

Stavka	Vrijednost
Kapital	0
Obaveze iznad visine kapital	81.656,59 KM
Ukupno(KAPITAL+Obaveze iznad vrijednosti kapitala)	81.656,59 KM

5.1.1. Simulacija slučaja po kome bi stečajni postupak trajao tri godine

U slučaju stvarne slike ovog stečajnog dužnika može se vidjeti da je kompletna stečajna masa unovčena na drugoj licitaciji i da je prodana po

procijenjenoj vrijednosti. Stečajni postupak od otvaranja do zaključenja je trajao približno jednu godinu i troškovi stečajnog postupka iznosili su **17.835,09 KM**.

$$17.835,09 \text{ KM} / 194.078,50 \text{ KM} \times 100 = 9,1\%$$

Iz obrasca se može vidjeti da je na finansiranje troškova stečajnog postupka u ovom slučaju otišlo 9,1% stečajne mase. Što nije malo ali što je uporedivo manje od situacije koju želimo da simuliramo da se strateški kupac nije pojavio u naredne tri ili pet godina.

Da se strateški kupac nije pojavio u prvoj godini i da se na njega moralo čekati tri godine troškovi stečajnog postupka bi se enormno povećali kako što se vidi i u obrascu na 53.505,27KM što bi bio popriličan udar na povjerioce, da se uzme kao pretpostavka da je stečajna masa i tada prodana po procijenjenoj vrijednosti. I ako to ne bi bio slučaj pošto u stečaju na svakoj sledećoj licitaciji cijena bude niža za neki procenat za koji se usaglasi Odbor povjerilaca.

$$17.835,09 \text{ KM} \times 3 = 53.505,27$$

Iz obrasca se vidi da u simuliranoj situaciji u kojoj stečajni postupak traje tri godine ošteti stečajnu masu 27,56 %. Pošto se povjerioci namiruju iz razlike troškova i unovčenih srestava dolazi se da sada ostaje za namirenje stečajnih povjerilaca 140.5723,23 KM što se vidi i na sledećem obrascu.

$$53.505,27/194.078,50 \text{ KM} \times 100 = 27,56\%$$

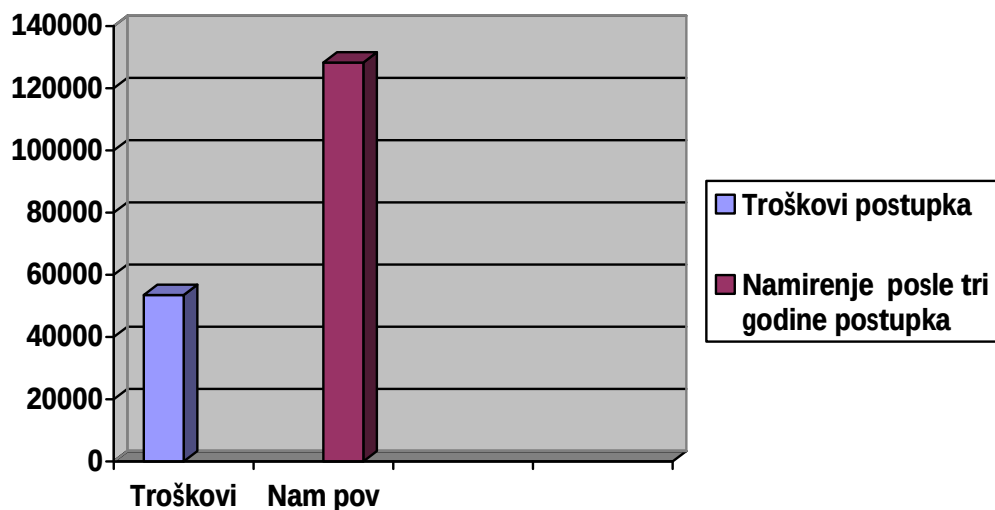
$$194.078,50 \text{ KM} - 53.505,27 \text{ KM} = 140.573,23 \text{ KM}$$

Izuzimanjem iz ovog iznosa povjerioce Višeg isplatnog reda koji se namiruju u cijelosti odnosno u procentu 100% dolazimo da za povjerioce Opšteg isplatnog reda ostaje 128.273,23 KM kao što se vidi i u narednom obrascu.

$$140.573,23 \text{ KM} - 12.300,00 \text{ KM} = 128.273,23 \text{ KM}$$

Ako primijenimo osnovnu formulu za izračunavanje procenta vidjet ćemo da su povjerioci Opšteg isplatnog reda u ovom simuliranom slučaju namireni približno **54,53%**, što je za je za **15,17%** manje nego u realnom slučaju kada je stečajni postupak trajao jednu godinu.

$$128.273,23/ 235.200,00 \times 100= 54,53\%$$

Grafik 6: Grafik namirenja posle tri godine

Ostalo je vrijednosti iznad visine kapitala **117.226,77 KM** koju ne bi bilo moguće namiriti.

PASIVA

Stavka	Vrijednost
Kapital	0
Obaveze iznad visine kapital	117.226,77 KM
Ukupno(KAPITAL+Obaveze iznad vrijednosti kapitala)	117.226,77 KM

5.1.2. Simulacija slučaja po kome bi stečajni postupak trajao pet godina

Da se kupac stečajnog Dužnika pojavo za pet godina koliko mi želimo da simuliramo da je trajao postupak slika namirenja stečajnih povjerilaca bi izgledala dosta drugačije. Troškovi stečajnog postupka bi iznosili pet puta više nego u prvom slučaju pa bi tako u ovoj simuliranoj situaciji na troškove postupka otišlo 89.175,45 KM što ošteti stečajnu masu sa 45,94%.

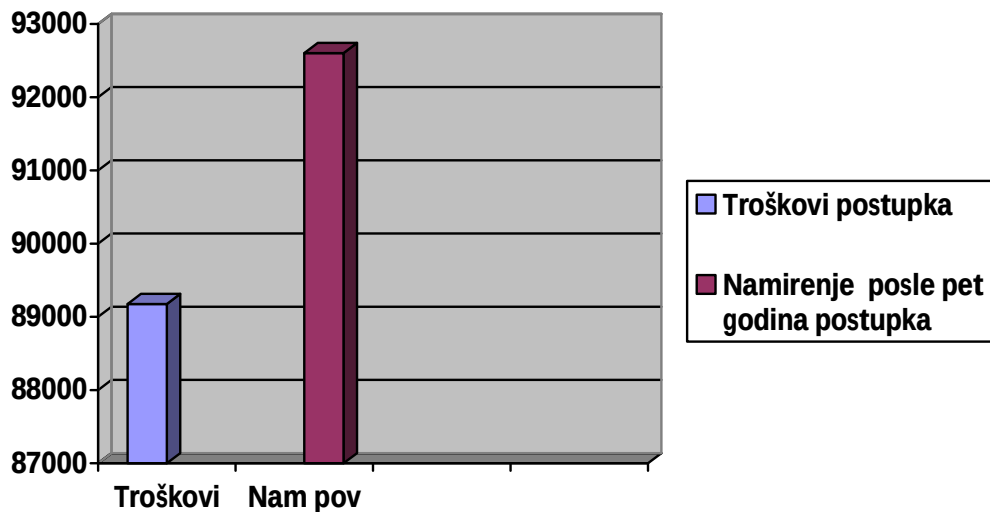
Pošto se povjerioci namiruju iz razlike troškova i unovčenih srestava dolazi se da sada ostaje za namirenje stečajnih povjerilaca 104.903,05 KM što se vidi i na sledećem obrascu.

$$194.078,50 \text{ KM} - 89.175,45 \text{ KM} = 104.903,05 \text{ KM}$$

Smanjivanjem ove brojke za povjerioce Višeg isplatnog reda koji se namiruju u cijelosti dolazimo da za namirenje povjerilaca Opšteg isplatnog reda ostaje **92.603,05 KM**.

Ako ponovo primijenimo osnovnu formula za izračunavanje procenta vidjet ćemo da su povjerioci Opšteg isplatnog reda namireni sa **39,37%** što se vidi i u narednom obrascu.

$$92.603,05 / 235.200,00 \times 100 = 39,37\%$$

Grafik 7: Grafik namirenja posle pet godina

Ostalo je vrijednosti iznad visine kapitala **152.896,95KM** koju ne bi bilo moguće namiriti

PASIVA

Stavka	Vrijednost
Kapital	0
Obaveze iznad visine kapital	152.896,95 KM
Ukupno(KAPITAL+Obaveze iznad vrijednosti kapitala)	152.896,95 KM

5.2. Poslovni subjekt srednje tržišne vrijednost

A.D. „N2“ Han Pijesak registrovano je kod Osnovnog suda u Srpskom Sarajevu, dana 08.11.2001.godine. Društvo je nastalo vlasničkom transformacijom kapitala Osnovnog državnog trgovačkog preduzeća „N2“ Han Pijesak. Osnovna djelatnost Društva je trgovina na veliko i malo prehrambenim i neprehrambenim proizvodima.

Slika 4: Trgovina na malo prehrambenim proizvodima

Promjenama svojine državnog kapitala i oblika organizovanja, nisu stvoreni uslovi za prevazilaženje problema i poboljšanje poslovanja Društva. Društvo je u dužem vremenskom periodu, ostvarivalo negativan finansijski rezultat, zbog čega je problem nelikvidnosti i insolventnosti bio sve više izražen. S obzirom na tu činjenicu i druge finansijske parametre, stekli su se zakonski uslovi za pokretanje stečajnog

postupka, bez mogućnosti za reorganizaciju Društva.

Rješenjem stečajnog sudije od 09.11.2005. godine pokrenut je predhodni postupak radi utvrđivanja uslova za otvaranje stečajnog postupka. Nakon provođenja predhodnog postupka, u kome je utvrđeno da postoje uslovi za otvaranje stečajnog postupka, stečajni sudija je donio Rješenje od 30.12.2005. godine, o otvaranju stečajnog postupka nad A.D. "N2" Han Pijesak.

Stečajni upravnik je imenovao komisiju za popis imovine Stečajnog dužnika, sa stanjem na dan otvaranja postupka. Potom angažovao procjenitelje mašinske i građevinske struke da procijene vrijednost imovine.

Na osnovu popisa sačinjen je Početni bilans na dan 30.12.2005. godine, te na osnovu istog otvorio i vodi poslovne knjige za stečajnog dužnika počev od toga dana. U sledećem pregledu dati su njegovi osnovni elementi i to:

AKTIVA

Stavka	Procijenjena vrijednost
Stalna imovina	1.017.803,00KM
Obrtna imovina	23.927,00KM
Ukupna stečajna masa	1.041.730,00KM

PASIVA

Stavka	Vrijednost
Kapital	0,00KM
Stečajne obaveze	1.267.043,00KM
Ukupno (KAPITAL+OBAVEZE)	1.267.043,00KM

Osnovnim matematičkim operacijama može se izračunati da postoji manjak stečajne mase odnosno da je PASIVA veća od AKTIVE za 225.313,00 KM. Proizilazi dakle da je 82,22% obaveza Stečajnog dužnika moglo biti podmireno iz stečajne mase, Ako je cjelokupna imovina prodana po procijenjenoj vrijednosti, i da nisu postojali troškovi stečajnog postupka.

Procijenjena vrijednost imovine Stečajnog dužnika je 1.041.730 KM a sastoji se od vrijednosti:

Stavka	Vrijednost
Građevinski objekti	998.408
Oprema	19.395
Potraživanja	23.927

Priznate obaveze Stečajnog dužnika iznose od 1.267.043 KM a odnose se na:

Stavka	Vrijednost
Obaveze prema dobavljačima	390.029
Obaveze za zarade i naknade	877.014

Obaveze Stečajnog dužnika grupisane su u dva isplatna reda, i to:

- Viši isplatni red 18.564,00 KM
- Opšti isplatni red 1.248.479,00 KM

Po otvaranju početnog bilansa, skupština povjerilaca je trebala da donese odluku o načinu unovčavanja imovine. Oni su donijeli odluku da prodaja imovine Dužnika bude pojedinačna putem javnog oglašavanja. Ovlašten je Odbor povjerilaca da definiše uslove prodaje, s tim da početna cijena bude nivo procijenjene vrijednosti, na dan 30.12.2005. godine.

Unovčavanjem imovine stečajnog dužnika obezbijeđena su novčana sredstva u iznosu od 496.068,82 KM. Pored toga, za vrijeme trajanja stečajnog postupka ostvaren je priliv novčanih sredstava po osnovu zakupa u iznosu od 38.707,83 KM i po osnovu kamata na depozit 560,80 KM. Proizilazi, dakle, da su obezbijeđena sredstva u ukupnom iznosu od 535.333,45 KM. I u tom trenutku je bilans stanja izgledao ovako.

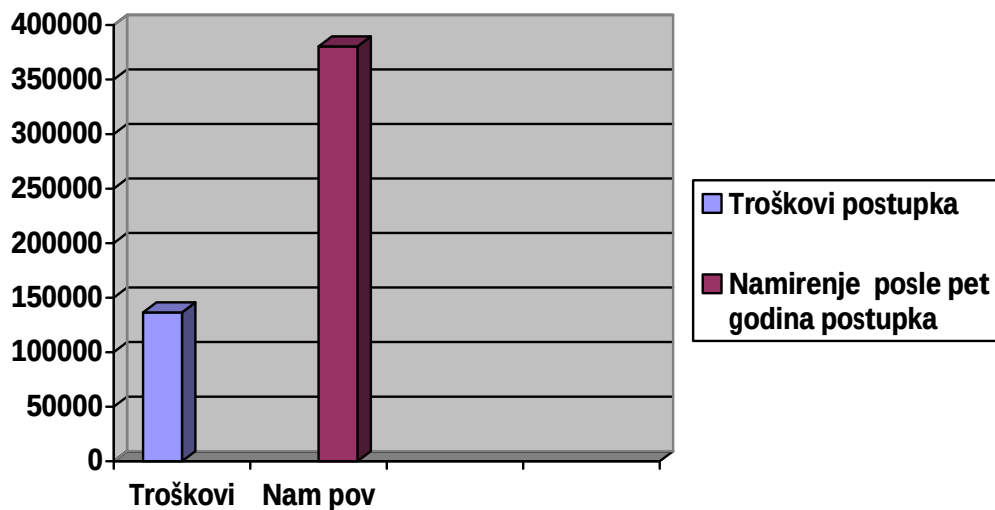
AKTIVA

Stavka	Procijenjena vrijednost
Stalna imovina	0 KM
Obrtna imovina	0 KM
Žiro račun	535.333,45 KM
Ukupna stečajna masa	535.333,45 KM

PASIVA

Stavka	Vrijednost
Kapital	0 KM
Stečajne obaveze	1.267.043,00 KM
Ukupno (KAPITAL+OBAVEZE)	1.267.043,00 KM

Iz naprijed navedenog iznosa finansirani su troškovi stečajnog postupka i troškovi stečajne mase koji su za period od 30.12.2005.godine do 25.3.2009.godine u iznosu od 136.426,80KM, a iz razlike sredstava stečajne mase namireni su povjerioci Stečajnog dužnika. Isplatom sredstava obaveze prema povjeriocima višeg isplatnog reda namirene su 100%, a obaveze prema povjeriocima Opšteg isplatnog reda 29,50% od iznosa ukupno priznatih obaveza tog isplatnog reda.

Grafik 8: Grafik namirenja posle tri godine

PASIVA

Stavka	Vrijednost
Kapital	0 KM
Obaveze iznad visine kapital	868.136,00 KM
Ukupno(KAPITAL+Obaveze iznad vrijednosti kapitala)	868.136,00 KM

Dubljom analizom zapisnika Odbora povjerilaca sa licitacija može se utvrditi da je samo pet objekata prodato po početnoj vrijednosti, što ukupno iznosi 231.862,50 KM. Ostatak imovine prodato je na sledećih 5 licitacija za ukupno 264.206,32KM a imao je procijenjenu vrijednost 777.523,68 KM. Procijenjena vrijednost nije bila u skladu sa stvarnom tržišnom vrijednošću pošto se uspela

prodati poslije tri godine čekanja kupca i postepenim smanjivanjem cijene unovčiti za nešto više od 29% svoje procijenjene vrijednosti.

5.2.1. Simulacija slučaja po kome bi stečajni postupak trajao jednu godinu

Kao što smo u slučaju stvarne slike vidjeli da je stečajni postupak trajao nešto više od tri godine i da su troškovi stečaja iznosili 136.426,80 KM a da je imovina unovčena 496.068,82 manje od 50% procijenjene vrijednosti može se vidjeti da čekanje strateškog kupca nije dalo rezultat. Povjerioci Opšteg isplatnog reda namireni su sa 29% ukupnih svojih potraživanja.

Analizom i osnovnim matematičkim operacijama može se utvrditi da troškovi stečaja u odnosu na ukupnu unovčenu stečajnu masu nisu zanemarljivi, i da ozbiljno utiču na procenat kojim su namireni povjerioci Opšteg isplatnog reda.

Osnovnom formulom za izračunavanje postotka može se dobiti da je 27,50 % ukupne unovčene stečajne mase otišlo na finansiranje stečajnog postupka i troškove stečajne mase. Nije teško zaključiti da je postupak trajao jednu godinu da bi troškovi stečaja bili neuporedivo manji i da bi manje oštetili stečajnu masu i da bi povjerioci bili bolje namireni.

$$136.426,80 / 496.068,82 \times 100 = 27,5 \%$$

Ako se ukupni troškovi stečaja podijele sa vremenom trajanja stečaja a to je četrdeset mjeseci dolazi se do podatka da mjesečni troškovi u ovom slučaju stečajnog

postupka i stečajne mase iznose 3.410,67 KM što dalje implicira da troškovi postupka za godinu dana koliko želimo da simuliramo da je trajao postupak u ovom slučaju bi iznosili 40.938,04KM. Ako podjemo sa pretpostavkom da je stečajna masa u prvoj godini stavljena na tržišnu vrijednost po kojoj je unovčena i da se dobilo isto novca kao u prvom slučaju 496.068,82KM i primijenimo istu formulu za izračunavanje postotka dobija se da su troškovi stečaja i stečajne mase iznosili 8,2%.

$$40.938,04 / 496.068,82 \times 100 = 8,2\%$$

Kao što se vidi iz predhodnog obrasca u simuliranom slučaju u kome stečajni postupak traje jednu godinu troškovi stečajnog postupka i troškovi stečajne mase bi oštetili unovčenu stečajnu masu za 8,2%, što je mnogo manje od 27,5%.

Pošto se povjerioci oba isplatna reda, namiruju iz razlike unovčene stečajne mase i troškova stečajnog postupka. Dolazi se do toga da za namirenje povjerilaca u ovom simuliranom slučaju ostaje **455.130,78 KM**.

$$496.068,82 \text{ KM} - 40.938,40 \text{ KM} = 455.130,78 \text{ KM}$$

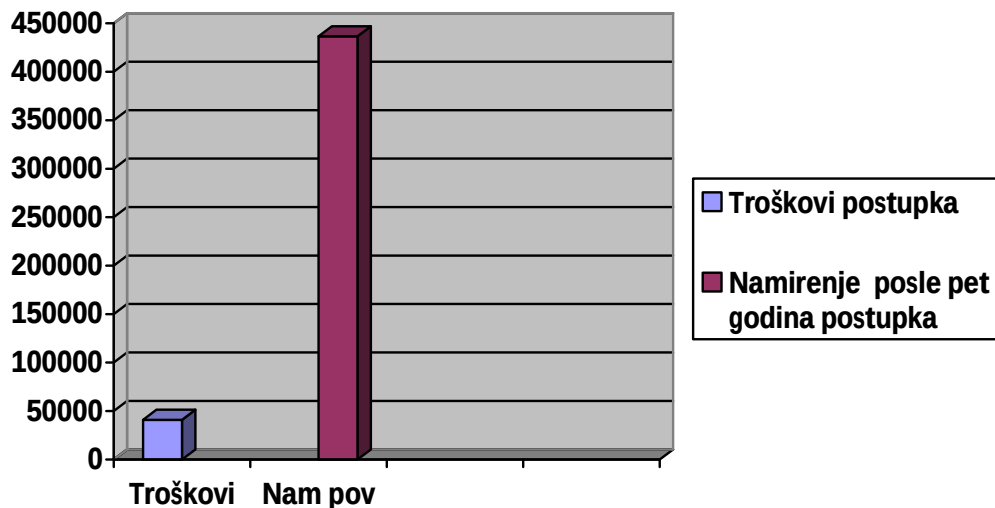
Daljim smanjivanjem ove brojke za povjerioce Višeg isplavnotnog reda koji se namiruju u cijelosti odnosno 100% za namirenje povjerilaca Opšteg isplatnog reda ostaje **436.566,78KM**.

$$455.130,78 \text{ KM} - 18.564,00 \text{ KM} = 436.566,78 \text{ KM}$$

Ako ponovo primijenimo osnovnu formula za izračunavanje procenta vidjet ćemo da su povjerioci Opšteg isplatnog reda u ovom simuliranom slučaju namireni približno **35%**, s tim sto nismo u ovom slučaju uzimali u obzir priliv srestava od zakupnina kojih je bilo u predhodnom slučaju.

$$436.566,78 / 1.248.479,00 \times 100 = 35\%$$

Vidi se da je razlika u namirenju povjerilaca Opšteg isplatnog u našem simuliranom slučaju i slučaju koji se stvarno desio **6%**. I obaveze iznad vrijednosti kapitala su bile manje.

Grafik 9: Grafik namirenja posle jedne godine

PASIVA

Stavka	Vrijednost
Kapital	0 KM
Obaveze iznad visine kapital	811.912,22 KM
Ukupno(KAPITAL+Obaveze iznad vrijednosti kapitala)	811.912,22 KM

5.2.2. Simulacija slučaja po kojoj je stečajni postupak trajao pet godina

Ako simuliramo situaciju u kojoj se stečaj završio za pet godina nije teško zaključiti da bi slika namirenja povjerilaca izgledala dosta drugačije jer bi troškovi stečajnog postupka i troškovi stečajne mase bile petostruko veći. U simuliranoj situaciji u kojoj stečaj traje pet godina na troškove stečajnog postupka bi otišlo **204.690,20 KM** što je **41,26%** ukupne stečajne mase ako se uzme kao pretpostavka da je imovina prodana za istu vrijednost i u ovom slučaju.

Ako ukupnu stečajnu masu umanjimo za trošove, dolazi se do toga da za namirenje povjerilaca u ovom simuliranom slučaju ostaje **291.378,62 KM**.

$$496.068,82 \text{ KM} - 204.690,20 \text{ KM} = 291.378,62 \text{ KM}$$

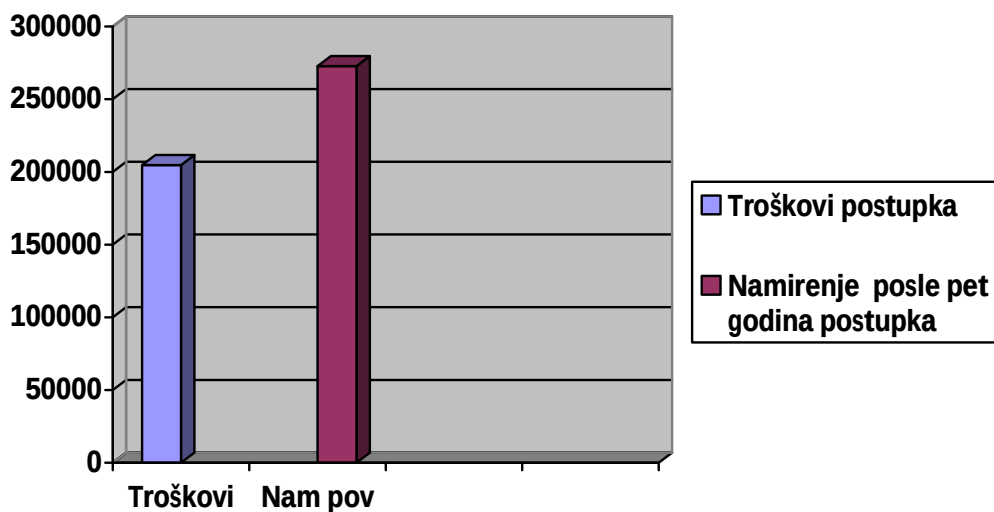
Ako se izuzmu povjerici Višeg isplatnotnog reda koji se namiruju u cijelosti

dolazi se da za namirenje Opšteg isplatnog reda ostaje **272.814,62 KM**.

$$291.378,62 \text{ KM} - 18.564,00 \text{ KM} = 272.814,62 \text{ KM}$$

Primjenom formule za izračunavanje procenata ćemo izračunati da su povjerioci Opšteg isplatnog reda u ovom simuliranom slučaju bili namireni samo **21,85%** što se vidi i u narednom obrascu.

$$272.814,62 \text{ KM} / 1.248.479,00 \text{ KM} \times 100 = 21,85\%$$

Grafik 10: Grafik namirenja posle pet godina

Obaveze iznad vrijednosti kapitala bile su dosta veće i iznosile su 975.664,38 KM.

PASIVA

Stavka	Vrijednost
Kapital	0
Obaveze iznad visine kapital	975.664,38 KM
Ukupno(KAPITAL+Obaveze iznad vrijednosti kapitala)	975.664,38 KM

5.3. Poslovni subjekt velike tržišne vrijednost

A.D. „N3“ Foča je nastalo vlasničkom transformacijom kapitala i raspadom poslovnog sistema „Šipad“. Osnovna djelatnost Društva bila je sirova prerada drveta kao i finalna prerada, izrada komada namještaja.

Slika 5: Izgled subjekta pred otvaranje postupka

Kao što smo rekli preduzeće je poslovalo unutar sistema „Šipad“ koje je obavljalo poslove prodaje na prostoru čitave EX Jugoslavije, raspadom Jugoslavije raspadom „Šipada“ preduzeće se suočilo sa problemom suženog tržišta što je prouzrokovalo smanjenje proizvodnje. Djelimična proizvodnja i primarna prerada drveta nije mogla da obezbijedi dovoljno sredstava za nastavak uspješnog poslovanja. Dužnik je pokušao navedene probleme rješavati vlastitim programom sanacije, odnosno Reprogramiranjem obaveza što nije dalo očekivane rezultate, naprotiv, vodilo je sve većem zaduženju i sve manjoj mogućnosti za ozdravljenje do konačne obustave proizvodnje.

Slika 6: Primarna prerada drveta

Rješenjem stečajnog sudijske od 11.09.2006. godine pokrenut je predhodni postupak radi utvrđivanja uslova za otvaranje stečajnog postupka. Pošto je u predhodnom postupku utvrđeno da je preduzeće već prezaduženo iznad visine kapitala, stečajni sudija je donio Rješenje od 06.10.2006. godine, o otvaranju stečajnog postupka nad A.D. "N3" Foča.

Polazeći od odreda člana 25. Zakona o stečajnom postupku, stečajni upravnik je imenovao komisiju za popis imovine Stečajnog dužnika, sa stanjem na dan otvaranja postupka. Potom angažovao procjenitelje mašinske i građevinske struke da procijene vrijednost imovine.

Na osnovu popisa sačinjen je Početni bilans na dan 06.10.2006. godine, te na osnovu istog otvorio i vodi poslovne knjige za stečajnog dužnika počev od toga dana. U sledećem pregledu dati su njegovi osnovni elementi i to:

AKTIVA

Stavka	Procijenjena vrijednost
Stalna imovina	25.815.574,00 KM
Obrtna imovina	0 KM
Ukupna stečajna masa	25.815.574,00 KM

PASIVA

Stavka	Vrijednost
Kapital	0 KM
Stečajne obaveze	28.158.749,00 KM
Ukupno (KAPITAL+OBAVEZE)	28.158.749,00 KM

Procijenjena vrijednost imovine stečajnog dužnika je 25.815.574,00 KM a sastoji se od vrijednost:

Stavka	Vrijednost
Građevinski objekti	21.614.240,00KM

Oprema	4.201.500,00 KM
---------------	-----------------

Priznate obaveze Stečajnog dužnika iznose od 28.158.749,00 KM a odnose se na:

Stavka	Vrijednost
Obaveze za zarade i naknade	21.007.349,00 KM
Ostale obaveze	7.151.400,00 KM

Obaveze Stečajnog dužnika grupisane su u dva isplatna reda, i to:

- Viši isplatni red 1.082.400,00 KM
- Opšti isplatni red 27.076.349,00 KM

Po otvaranju početnog bilansa, Odbor povjerilaca trebao je da donese odluku o načinu unovčavanja imovine Dužnika. Odlučeno je da se imovina prodaje u kompletu s tim što će procijenjena vrijednost biti početna cijena licitacije, i to da se ide na jedan oblik reorganizacije što znači da se imovina Dužnika prodaje na licitaciji najboljem ponuđaču koji se obaveže da će se nastaviti baviti istom djelatnošću. Imovina stečajnog dužnika prodana je na petoj licitaciji po cijeni koja je 50% procijenjene vrijednosti. Prve četiri licitacije su propale jer nije bilo zainteresovanih kupaca. Po unovčavanju imovine Bilans stanja je izgledao ovako:

AKTIVA

Stavka	Procijenjena vrijednost
Stalna imovina	0,00 KM
Obrtna imovina	0,00 KM
Žiro račun	12.907.787,00KM
Ukupna stečajna masa	12.907.787,00KM

PASIVA

Stavka	Vrijednost
Kapital	0
Stečajne obaveze	28.158.749,00 KM
Ukupno (KAPITAL+OBAVEZE)	28.158.749,00 KM

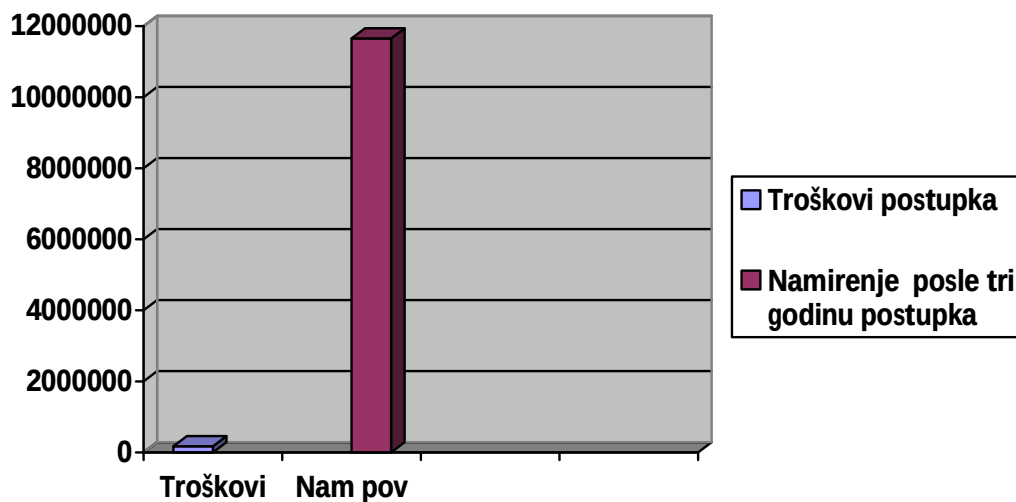
Iz pristiglih sredstava finansirani su troškovi stečajnog postupka i troškovi stečajne mase koji su za priod od 06.10.2006. godine do 31.08.2009. godine kada je zaključen stečajni postupak iznosili 172.315,00 KM. Od ostatka mase namireni su povjerioci Višeg isplatnog reda u procentu od 100% a povjerioci Opšteg isplatnog reda procentualno jednako iz sredstava koja su preostala.

$$12.907.787,00\text{KM} - 172.315,00\text{ KM} = 12.735.472,00\text{ KM}$$

$$12.735.472,00\text{ KM} - 1.082.400,00\text{ KM} = 11.653.072,00\text{ KM}$$

Iz predhodnih obrazaca može se vidjeti da za namirenje povjerilaca Opšteg isplatnog reda u ovom slučaju ostaje 11.653.072,00 KM. Što je dovoljno za namirenje 43,03% potraživanja prema povjeriocima Opšteg isplatnog reda, kao što se vidi i u narednom obrascu.

$$11.653.072,00\text{KM} / 27.076.349,00\text{KM} \times 100 = 43,03\%$$

Grafik 11: Grafik namirenja posle tri godine postupka

Obaveze iznad visine kapitala bile su 16.505.677,00 KM što se vidi i u Bilansu stanja.

PASIVA

Stavka	Vrijednost
Kapital	0
Obaveze iznad visine kapital	16.505.677,00 KM
Ukupno(KAPITAL+Obaveze iznad vrijednosti kapitala)	16.505.677,00 KM

5.3.1. Simulacija slučaja po kome bi stečajni postupak trajao jednu godinu

Kao što smo vidjeli u realnoj situaciji ovoga slučaja imovina dužnika je prodana na petoj licitaciji po cijeni koja je 50% od procijenjene vrijednosti. Nije teško zaključiti da je imovina od strane procjenitelja bila precijenjena. Što je možda produžilo postupak i povećalo troškove. Na trogodišnje finansiranje troškova stečajnog postupka i troškove stečajne mase u ovom slučaju utrošeno je 172.315,00 KM što nije zanemarivo i ako procentualno iznosi 1,34%.

$$172.315,00\text{KM} / 12.907.787,00\text{KM} \times 100 = 1,34\%$$

Ako ukupne troškove stečajnog postupka podijelimo sa vremenom trajanja

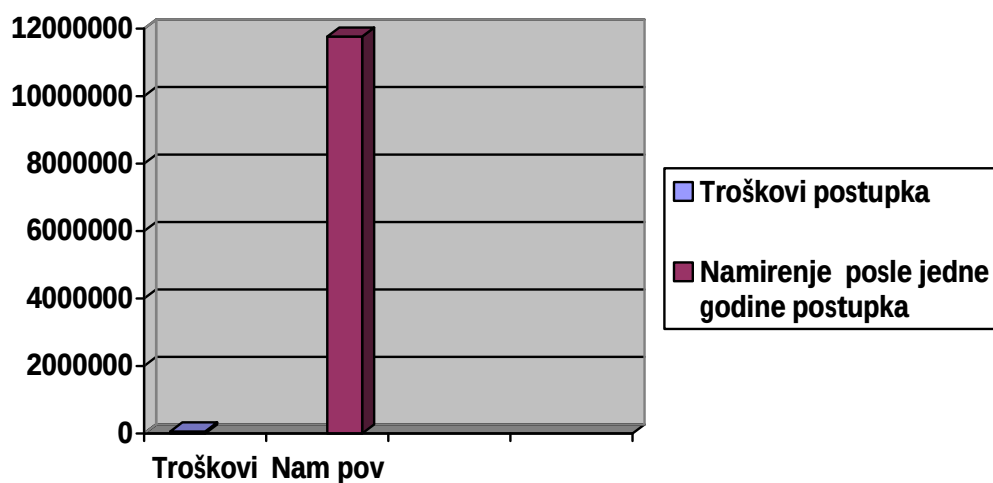
dobijamo da za jedan mjesec finansiranja ovoga postupka potrebno 4.923,23KM što nam govori da je za godinu dana potrebno dvanaest puta više to jest 59.078,76 KM.

Pošto se povjerioci oba isplatna reda namiruju iz razlike troškova stečajnog postupka i ukupne unovčene stečajne mase, osnovnom matematičkom operacijom možemo doći do podatka da u ovom simuliranom slučaju za namirenje povjerilaca ostaje **12.848.708,24 KM** što se vidi i u obrascu. S tim što smo uzeli kao pretpostavku da je imovina i u ovom slučaju unovčena kao i u predhodnom za 50% procijenjene vrijednosti.

$$12.907.787,00\text{KM} - 59.078,76\text{ KM} = 12.848.708,24\text{ KM}$$

Kada se od ove brojke oduzmu povjerioci Višeg isplatnog reda koji se izmiruju u cijelosti odnosno u procentu 100%, dolazi se do podatka da za namirenje povjerilaca Opšteg isplatnog reda ostaje **11.766.308,24 KM**. Ako primijenimo osnovnu formulu za izračunavanje procenta možemo vidjeti da su povjerioci opšteg isplatnog reda u ovom simuliranom slučaju po kome stečajni postupak traje jednu godinu namireni sa **43,45%**.

$$11.766.308,24\text{ KM} / 27.076.349,00\text{KM} \times 100 = 43,45\%$$

Grafik 12: Grafik namirenja posle jedne godine postupka

Obaveze iznad visine kapitala bile su 16.505.677,00 KM što se vidi i u Bilansu stanja.

PASIVA

Stavka	Vrijednost
Kapital	0
Obaveze iznad visine kapital	16.392.440,76 KM
Ukupno(KAPITAL+Obaveze iznad vrijednosti kapitala)	16.392.440,76 KM

5.3.2. Simulacija slučaja po kome bi stečajni postupak trajao pet godina

Da se strateški kupac nije pojavio posle tri godine stečajni postupak bi trajao duže što bi povećalo troškove. U simulaciji takve situacije pokušat ćemo da vidimo kako bi to uticalo na stečajnu masu i stečajne povjerioci. Da je stečajni postupak trajao pet godina troškovi postupka bi bili pet puta veći nego u predhodnom slučaju, što govori da bi u ovom slučaju na finansiranje postupka otišlo 295.393,80 KM. Pošto se povjerioci namiruju iz stečajne mase umanjene za troškove vidimo da bi za namirenje povjerilaca u ovom simuliranom slučaju ostalo **12.612.393,2 KM** što se vidi i u narednom obrascu.

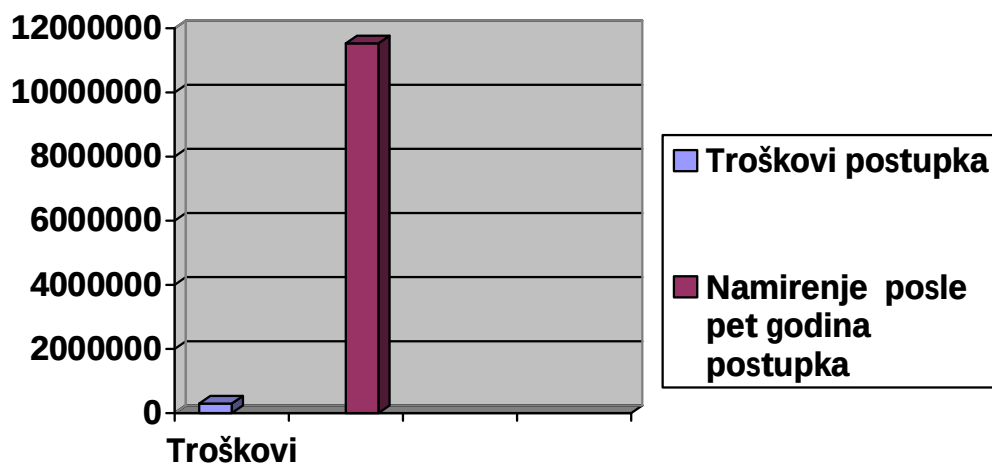
$$12.907.787,00\text{KM} - 295.393,80\text{ KM} = 12.612.393,2\text{ KM}$$

Kada se od ove brojke oduzmu povjerioci Višeg isplatnog koji se izmiruju u cijelosti odnosno u procentu 100%, dolazi se do podatka da za namirenje povjerilaca Opšteg isplatnog reda ostaje **11.529.993,20 KM**.

$$12.612.393,20\text{ KM} - 1.082.400,00\text{ KM} = 11.529.993,20\text{ KM}$$

Ako primijenimo osnovnu formulu za izračunavanje procenta možemo vidjeti da su povjerioci opšteg isplatnog reda u ovom simuliranom slučaju po kome stečajni postupak traje jednu godinu namireni sa **42,58%**.

$$11.529.993,20\text{ KM} / 27.076.349,00\text{KM} \times 100 = 42,58\%$$

Grafik 13: Grafik namirenja nakon pet godina postupka

Obaveze iznad visine kapitala bile su 16.628.755,80 KM što se vidi i u Bilansu stanja.

PASIVA

Stavka	Vrijednost
Kapital	0
Obaveze iznad visine kapital	16.628.755,80 KM
Ukupno(KAPITAL+Obaveze iznad vrijednosti kapitala)	16.628.755,80 KM

5.4. Analiza rezultata istraživanja

Iz ove studije moglo se vidjeti dosta toga, šta su to u stvari osnovni

problemi stečajnog postupka sa kojima se susreću ljudi u praktičnoj primjeni Zakona o stečajnom postupku. O čemu sve to treba voditi računa kada je u pitanju teorijski osnov stečajnog postupka i njegova praktična primjena.

Naša analiza bila je skoncentrisana na dužinu toka stečaja i uticaj vremenskog aspekta za namirenje stečajnih povjerilaca, kao i svih drugih elemenata koji su bitni za kvalitet vođenja i rezultate postupka. Kroz analizu poslovnih subjekata različite tržišne vrijednosti i dužinu trajanja stečajnog postupka dobili smo rezultate iz kojih se može vidjeti da je dužina trajanja postupka posebno važna i da ozbiljno utiče na stečajnu masu i namirenje stečajnih povjerilaca. U narednoj tabeli se vide rezultati analize, odnosno koliko su u kojem slučaju bili namireni povjerioci Opšteg isplatnog reda:

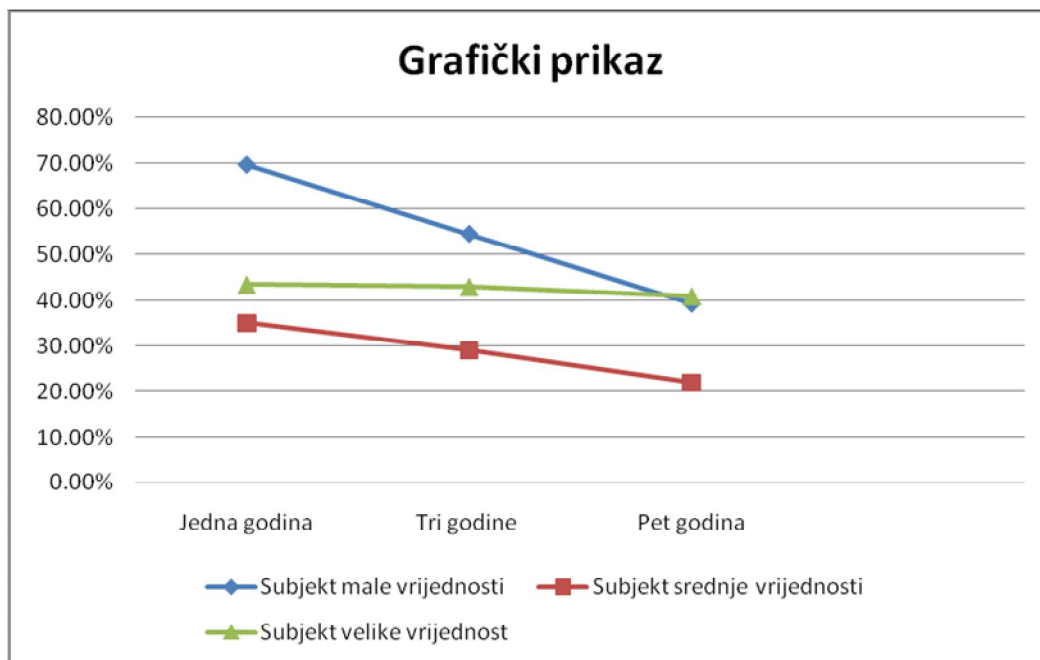
Tabela 2: Prikaz rezultata studije slučaja

	Subjekt male vrijednosti	Subjekt srednje vrijednosti	Subjekt velike vrijednosti
Jedna godina	69,70%	35,00%	43,45%

Tri godine	54,53%	29,00%	43,03%
Pet godina	39,37%	21,85%	42,58%

Iz tabele se može vidjeti da su povjerioci bez obzira na veličinu i tržišnu vrijednost subjekta, bili procentualno najbolje namireni kada stečajni postupak traje jednu godinu odnosno kada su troškovi stečaja manji. Što potvrđuje hipotezu: “stečajni postupak je hitan nema zadržavanja izvršenja rješenja, ekonomičnost postupka proizilazi iz njegove efikasnosti”. Troškovi stečaja, posebno važnu ulogu

imaju u provođenju stečajnog postupka kod subjekta male tržišne vrijednosti. Gdje se pokazalo da troškovi stečaja za pet godina tajanja postupka **45,94%** učestvuju u ukupnoj unovčenoj stečajnoj masi. Što gotovo prepolovi potraživanja stečajnih povjerilaca koja bi mogla biti namirena iz unovčene stečajne mase da su troškovi postupka smanjeni na minimum. Što se vidi i u narednom grafikonu, gdje krivulja kod stečajnog povjerioca male tržišne vrijednosti kako vrijeme odmiče najrapidnije opada.

Grafik 14: Grafički prikaz rezultata analize

Sa povećanjem stečajne mase, procentualno troškovi stečaja utiču sve manje na stečajnu masu. Analizom subjekta srednje vrijednosti može se vidjeti da su i dalje troškovi postupka jedan dominantan faktor koji utiče na stečajne povjerioci i njihovo namirenje, dok se kod subjekta velike tržišne vrijednosti troškovi stečaja ne utiču procentualno mnogo na namirenje povjerilaca što se može vidjeti i u tabeli. Za sva tri

vremenska perioda povjerioci su namireni unutar jednoga dijela stote, što se takođe može zapaziti i u grafikonu gdje zelena linija koja predstavlja ovaj subjekt gotovo stagnira.

Iz svega ovoga nije teško zaključiti da bi stečajni postupci trebali trajati što kraće kako bi povjerioci bili što bolje namireni. U slučaju preduzeća sa malom stečajnom masom, postupak ne bi smio da traje više od jednu godinu odnosno

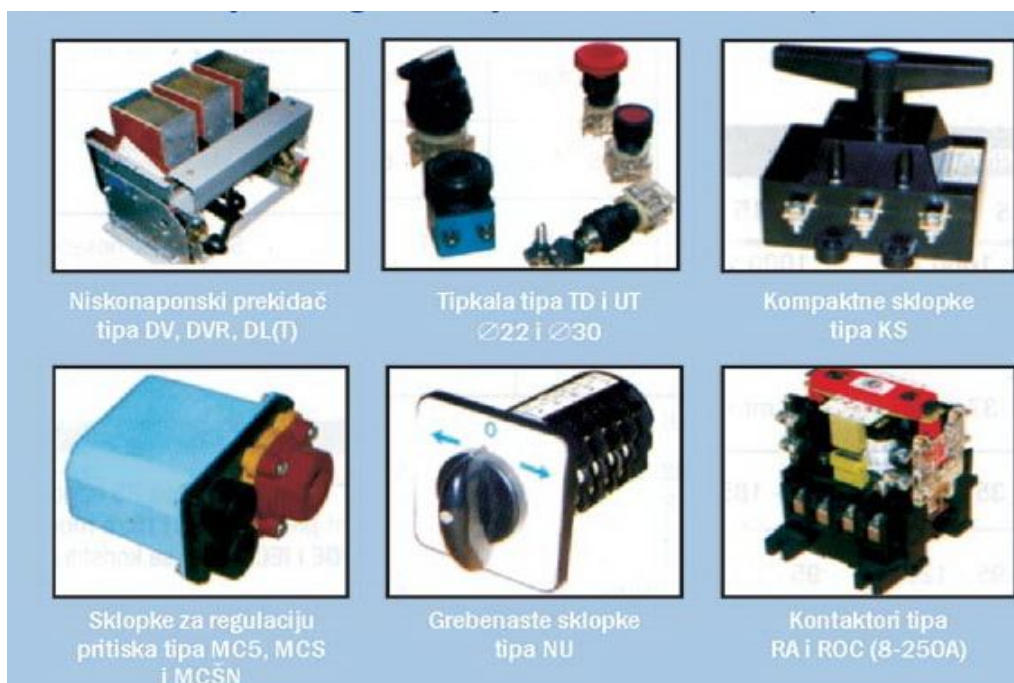
troškovi stečaja ne bi smjeli nadmašiti 10% vrijednosti unovčene stečajne mase kako bi povjerioci bili namireni na zadovoljavajućem nivou. To isto važi za stečajni postupak preduzeća srednje vrijednosti stečajne mase. Troškovi postupka ni u ovom slučaju nebi trebali da nadmaše 10% vrijednosti imovine stim što trend prelaska stečajne mase u troškove stečaja u ovom slučaju nije izražen u tolikoj mjeri kao u prvom primjeru, mada ozbiljno narušava stečajnu masu i ugrožava stečajne povjerioce zbog toga brži završetak postupka u ovom i slučaju garantuje bolje rezultate. Što se tiče stečajnog dužnika velike tržišne vrijednosti, vidjeli smo da troškovi stečaja ne utiču u procentima mnogo na stečajnu masu sa svega nešto više od jednog procenta što nije na prvi pogled mnogo a za povjerioce može da bude po prilično osjetno. S tim što u ovom slučaju nije toliko pogubno da stečaj i potraje malo duže, ako stečajni upravnik da garancije da je produženje postupka i uvećanje troškova u cilju boljeg unovčenja imovine i uvećanja stečajne mase, što bi bilo od koristi za sve povjerioce.

Znači da bi optimalan rok za obavljanje stečajnog postupka trebao da bude jednu godinu i nikako preko toga izuzev izuzetnih situacija kod subjekata velike tržišne vrijednosti kada produženje stečaja garantuje određene rezultate.

5.5.Reorganizacioni postupak u praksi

Sva teorijska saznanja koja ne nađu duboku utemeljitost u praktičnim ostvarenjima, nisu dovoljna saznanja. U teorijska saznanja možemo svrstati različite zakone i teoretičarske norme, koji su pisani da bi svoju primjenu našli u praksi.

Zbog toga je istraživački rad bio je koncentrisan na „NN“ iz Doboja, stečajnog dužnika u kojem je proces reorganizacije sproveden. U kojem je stečajnim planom postignuto bolje namirenje stečajnih povjerilaca u procesu reorganizacije nego u procesu bankrotsva.

Slika 7: Proizvodni program „NN“ Dobar

Naime, „NN“ je društvo koje je kao što se vidi i na slici za osnovnu djelatnost imalo proizvodnju niskonaponske opreme sa dosta širokom lepezom proizvoda i sa dugogodišnjom uhodanom tehnologijom. Od osnivanja 1956.godine „NN“ iz Doboja

je bila prisutna skoro na cijelom prostoru SFRJ, sa najviše zastupljenim tržištem Srbije, Crne Gore, Bosne i Hercegovine. Bez obzira što su na tržištu i tada postojali mnogi drugi proizvodi ova fabrika se dosta dugo uspješno nosila sa konkurencijom, prije svega kvalitetnim proizvodima i konkurentnim cijenama.

5.5.1. Uzroci pokretanja stečaja – stečajni razlog

Uzroci stečaja su veoma važni za proces reorganizacije, jer sa odklanjanjem uzroka reorganizacija ima velike šanse da uspije. Kod „NN“ Doboj posrtanje je počelo u onim predratnim godinama zbog već opšte poznatih objektivnih razloga ali svakako i subjektivnih pri čemu treba posebno naglasiti nekontrolisano socijalno i neproduktivno zapošljavanje, koje je neminovno prouzrokovalo sveobuhvatno loše stanje. Ratna dešavanja na ovim prostorima su ugrozila poslovanje i opstanak čak i najboljih preduzeća a onda se samo može pretpostaviti kakve je posljedice nanio ovom poslovnom subjektu, samo neke od njih su: značajno gubljenje tržišta, upućivanje radne snage čak i one najstručnije na ratišta, totalno nekontrolisano zapošljavanje itd.

Kao posljedica takvog stanja javlja se totalna nelikvidnost. Što dalje prouzrokuje nemogućnost izmirenja obaveza prema povjeriocima, neredovne isplate plata, veliko nerasploženje radnika, neshvatljivo niska proizvodnja u odnosu na broj zaposlenih itd. Najevidentnija posljedica ovakvog stanja je iskazani gubitak po završnom računu sa stanjem na dan 17.12.2008.godine (kada je otvoren stečaj) preko 2.200.000,00 KM. Svemu ovome predhodili su štrajkovi, prekidi proizvodnje, napuštanje tržišta, tako da zaista ništa drugo nije ostalo rukovodstvu preduzeća nego da u skladu sa Zakonom o stečajnom postu podnesu zahtjev za otvaranje istog.

5.5.2. Stečajni postupak

Po otvaranju stečajnog postupka, stečajni upravnik je uvidio da ima mnogo sirovine na zalihi, kao i mnogo nezavršene proizvodnje i poluproizvoda. Odlučio je da krene u završetak tih proizvoda sa optimalnim brojem radnika u cilju boljeg unovčenja toga dijela stečajne mase. Za realizaciju programiranog zadatka, odmah se prišlo sa prijemom jednog broja proizvodnih radnika ali uz maksimalnu opreznost da taj broj u svakom momentu bude 100% zaposlen i svojim radom opravda ponovno organizovanje proizvodnje. Ponovno vraćanje radnika na posao bilo je motivisano poslovnim zahtjevima koji su se pojavljivali u tom momentu. Taj broj se postepeno povećavao i posle nekoliko mjeseci ustalio na ukupno 80 zaposlenih radnika.

Sa ovom brojem radnika, prosječna mjesečna proizvodnja iznosila je oko 200.000,00 KM ili tačnije za sedam mjeseci ukupna vrijednost proizvodnje iznosi 1.193.000,00 KM, s tim što je u prva dva mjeseca bila dosta manja od 200.000,00 KM pošto je u tim mjesecima tek odpočinjala proizvodnja.

Pored organizovanja proizvodnje nešto što je predstavljalo veoma značajan korak bilo je pokrenuti veoma intenzivnu aktivnost sa kupcima, koji su u nekim ranijim periodima sarađivali sa stečajnim dužnikom. To nije išlo tako lako jer kako se povećavao obim proizvodnje, proizvodilo se više nego što se moglo prodati kako su mjeseci prolazili taj raskorak se smanjivao. U julu i avgustu mjesecu došlo se na prag od 200.000,00 KM prodaje, što je bio jasan pokazatelj da ima prostora za opstanak u poslovnom svijetu.

Sama činjenica da je društvo u osam mjeseci poslovanja uspjelo izmiriti sve obaveze za 80 radnika, redovne plate kao i druge obaveze koje zakonom pripadaju,

kao i ostvariti pozitivan finansijski rezultat sa preko 100.000,00 KM dobiti i povećanje zaliha sa izvjesnim tržištem bili su jasan pokazatelj stečajnom upravniku da u ovom stečajnom dužniku ima mjesta za reorganizaciju.

5.5.3. Plan reorganizacije

Sasvim neočekivani poslovni rezultati naveli su stečajnog upravnika da sačini stečajni plan odnosno plan reorganizacije koji će preduzeće da izvede iz ćorsokaka i koji će za stečajne povjerioce da obezbijediti bolje uslove namirenja.

Ukupna imovina „NN“ Doboj procijenjena je na 1.197.500,00 KM koja je mnogo manja od prispjelih obaveza stečajnih povjerilaca i koje iznose 5.349.975,01 KM a koje se sastoje od:

Tabela 3. Ukupne obaveze prema povjeriocima

Troškovi stečajnog postupka	69.775,64 KM
Viši isplatni red	360.224,36 KM
Priznata potraživanja	4.057.654,32 KM
Potraživanja po tužbama	862.320,69 KM

Namirnje u stopostotnom procentu po Zakonu o stečajnom postupku zahtijevaju troškovi stečajnog postupka i viši isplatni red. A opšti isplatni red se namiruje iz razlike zbira ova dva isplatna reda i ukupne stečajne mase.

$$69.775,64 \text{ KM} + 360.224,36 \text{ KM} = 430.000,00 \text{ KM}$$

$$1.197.500,00 \text{ KM} - 430.000,00 \text{ KM} = 765.500,00 \text{ KM}$$

Iz obrasca se može vidjeti da za namirenje stečajnih povjerilaca opšteg isplatnog reda ostaje 765.500,00 KM, primjenom osnovne formule za izračunavanje procenta može se dobiti da u postupku bankrotstva stečajni povjerioci opšteg isplatnog reda će biti namireni sa 15,60 % svojih potraživanja od stečajnog dužnika. Da bi povjerioci bili zadovoljni i prihvatili stečajni plan potrebno je učiniti mogućim veće namirenje stečajnih povjerilaca nego što im garantuje postupak bankrotstva. Predloženo je da procenat namirenja stečajnih povjerilaca u procesu reorganizacije bude 20%.

Radi ostvarivanja planiranih ekonomskih ciljeva u ovom stečajnom planu, odnosno u planu reorganizacije predlaže se mjera organizovanja i registracije novog pravnog lica akcionarskog društva sa nazivom „EN“ Doboje. Koje će od stečajnog dužnika preuzeti veći dio imovine kao prava i obaveze predviđene stečajnim planom. Ovo novoformirano preduzeće nastaviće registrovanu privrednu djelatnost. S tim što će male korekcije napraviti u cilju zadovoljenja tržišnih zahtjeva, pošto se krenulo sa poslovnom idejom *proizvoditi one proizvode koji garantuju rentabilno poslovanje*.

Obaveza stečajnog plana je da obezbijedi 1.413.994,00 KM, stečajne mase. Što garantuje namirenje stečajnih povjerilaca u zacrtanom procentu od 20%. Stečajnim planom se predviđa da se obezbijedi:

Tabela 4: Plan obezbjeđenja potrebne stečajne mase

1 Prodajom active	700.746,40 KM
2 Izdvajanjem iz dobiti	300.000,00 KM
3 Potraživanja radnika (viši isplatni red) konvertovana u akcije društva	100.542,60 KM
4 Potraživanja radnika (opšti isplatni red) konvertovana u akcije društva	312.687,00 KM
5 UKUPNO:	1.413.994,00KM

Ovako organizovano društvo predviđeno je da raspolaže ukupnim kapitalom društva u iznosu od 413.229,60 KM, sa 100% vlasničkim udjelom radnika koji su konvertovali svoja potraživanja za akcije. Stečajnim planom se predviđa da “EN” Doboje kao novi nosilac prava i obaveza isplati stečajne povjerioci. Planom je predviđeno da iz novoformirane mase koja sada iznosi 1.413.994,00 KM isplate stečajni povjerioci i troškovi stečaja. Iz stečajne mase se prvo namiruju troškovi stečaja i povjerioci prvog isplatnog reda što je potrebno namiriti u procentu 100%. A ostali povjerioci da budu namireni iz razlike ukupne stečajne mase i prvog reda povjerilaca.

$$1.413.994,00 \text{ KM} - 430.000,00 \text{ KM} = 983.994,00 \text{ KM}$$

$$983.944,00 \text{ KM} / 4.919.975,00 \text{ KM} \times 100\% = 20,00 \%$$

Ako uzmemo ukupnu stečajnu masu umanjenu za povjerioci prvog isplatnog reda vidjet ćemo da za namirenje povjerilaca opšteg isplatnog reda ostaje 983.944,00 KM. Uporedbom ove brojke sa brojkom ukupnih dugovanja povjerilaca opšteg isplatnog reda može se vidjeti da je moguće namiriti ih sa 20,00% njihovih potraživanja.

Iako se vidi da je moguće izvršiti iz ove stečajne mase namirenje povjrilaca porebno je i napraviti dodatni plan namirenja koji detaljno opisuje kojom dinamikom i na koji način je to planirano. Naime stečajnim planom je predviđeno da povjrioci višeg isplatnog reda učestvuju sa 100.542,60 KM u vlasničkom udjelu pravnog subjekta, što znači da su se samim tim smanjile obaveze prema povjeriocima višeg isplatnog reda za pomenuti iznos. Povjrioci opšteg isplatnog reda učestvovali su sa 312.687,40 KM što je za 1.563.433,35 KM smanjilo potraživanja prema povjeriocima višeg isplatnog reda 312.687,40 KM predstavlja 20% od pomenutog iznosa. Što znači da bi ukupna srestva za namirenje povjrilaca i isplatu troškova stečaja koja bi trebao da obezbijedi nasljednik obaveza iznosila 1.000.746,40 KM (1.413.994,00 KM – 100.542,60 KM – 312.687,00KM).

Iz svega ovoga proizilazi od 1.000.746,40 KM u 100% iznosu treba namiriti 329.457,40 KM (69.775,64 troškovi stečaja + 259.681,76 KM viši isplatni red). Što znači da bi za povjerioce opšteg isplatnog reda ostalo 671.307, 00 KM, odnosno procenat namirenja predviđen planom reorganizacije 20%.

$$671.307,00 \text{ KM} / 3.356.541,00 \times 100\% = 20,00\%$$

Odplatnim planom u reorganizaciji je predviđeno da se iz ostatka dobiti namiruju povjrioci i to sleđćim redosljedom, u prvoj godini u cijelosti namire troškovi stečajnog postupka (69.775,64 KM) i 88,74% plata iz višeg isplatnog reda (230.453,36KM) i u drugoj godini preostale plate iz višeg isplatnog reda od 11,26% (29.228,40 KM) dok bi se obaveze opšteg isplatnog reda namirile sledećom dinamikom:

Tabela 5: Dinamika namirenja povjerilaca opšteg isplatnog reda

U drugoj godini	170.924,60 KM
U trećoj godini	200.153,00 KM
U četvrtoj godini	200.153,00 KM
U petoj godini	100.076,40 KM
UKUPNO:	671.307,00 KM

5.5.4.Primjena plana reorganizacije i mjere nadzora

Predmet izvršenja plana reorganizacije su obaveze ustanovljene prilikom usvanja stečajnog plana. To su u prvom redu obaveze koje se tiču namirenja dužnikovih dužnika odnosno povjerilaca stečajnog postupka. Pored namirenja stečajnih povjerilaca veoma je važno da uspiju i mjere privrednog oporavka subjekta jer su ove dvije mjere jednako važene i uzročno posljedične i često od privrednog oporavka kao što je to u ovom slučaju zavisi i namirenje stečajnih povjerilaca, kao i namirenje troškova postupka. Zato je veoma važno gotovo koliko i usvajanje dobrog plana određivanje kvalitetnog sistema kontrole ispunjenja stečajnog plana.

Da bi stečajni plan uspio i da bi se izvršio po zacrtanim normama potrebno je da neko vrši nadzor kako nad radom novoformiranog društva tako i na ispunjenju stečajnog plana. Po Zakonu o stečajnom postupku nadzor mogu da vrše odbor povjerilaca, stečajni sudija i stečajni upravnik.

Slovom ovog plana je određeno da stečajni upravnik, stečajni sudija i odbor povjerilaca zajedno vrše potpunu kontrolu na ostvarenju ovog stečajnog plana, s tim

što su date osnovne upute i zadaci stečajnom upravniku kako to treba da obavlja. Naime:

- Stečajni upravnik ovog reorganizovanog subjekta je dužan svakih šest mjeseci, da podnese izvještaj odboru povjerilaca i stečajnom sudiji o provođenju stečajnog plana.
- Stečajni upravnik je takođe dužan da na zahtjev stečajnog sudije ili odbora povjerilaca uradi i istima dostavi VANDREDNI IZVJEŠTAJ, o toku realizacije usvojenog plana.
- Stečajni upravnik ne može dati saglasnost za eventualna kreditna i svaka druga zaduženja reorganizovanog društva bez odobrenja odbora povjerilaca i stečajnog sudije.
- Stečajni upravnik po vlastitom određenju u svakom momentu može izvršiti uvid u poslovne knjige reorganizovanog subjekta kako bi mogao blagovremeno obavijestiti, odbor povjerilaca i stečajnog sudiju o eventualnim radnjama protivnim stečajnom planu.

U slučaju nepoštovanja usvojenog plana o mjerama koje će se preduzeti odlučuje sud. Postupak izricanja mjera se pokreće na prijedlog odbora povjerilaca ili drugih zainteresovanih lica. U ta lica spada svakako i stečajni upravnik, budući da je on ovlašćeni organ da vrši nadzor na sprovođenju plana reorganizacije. Po dostavljanju određenih primjedbi stečajni sudija je dužan da u roku od 10 dana izrekne kaznene mjere nepoštovaocima plana. Kaznene mjere mogu biti sledeće:

- Stečajni sudija, može da izda nalog kojim nalaže dužniku da otkloni posljedice kršenja plana u određenom roku;
- Stečajni sudija, može da naloži stečajnom upravniku da preuzme kontrolu nad stečajnim dužnikom;
- Stečajni sudija, može da izda nalog kojim se proces reorganizacije prekida i kreće se u bankrotstvo;
- Stečajni sudija, može da izda bilo koju drugu mjeru koja je u cilju odklanjanja posljedica kršenja plana a u skladu je sa Zakonom o stečajnom postupku.

Mjere koje stečajni sudija može da izda su u cilju zaštite povjerilaca i cilju ispunjenja plana. Mada neispunjenje plana i propisane mjere ne idu nekom na korist već na štetu i donose se kao nužno zlo, nekada su neminovnost i jedini odbrambeni mehanizam od nesavjesnih provodilaca plana.

5.5.5.Završna razmatranja o reorganizaciji „NN“ Doboj

Prolazeći kroz ovo istraživanje moglo su se sagledati, uzroci nastanka postupka, tok postupka, stečajni plan, mjere reorganizacije, kao i plan namirenja povjerilaca stečaja. Kao za svaki stečajni postupak tako i za ovaj slučaj najvažnije je otkriti prave stečajne uzroke. Jer sa njihovim rješavanjem nestaju stečajni razlozi, koji se javljaju kroz nelikvidnost, prezaduženost i insolventnost, i preduzeće odnosno pravni subjekat stiče ogromne šanse da uspije u procesu reorganizacije.

Stečajni upravitelj stečajnog dužnika „NN“ Doboj, uspješno je spoznao uzroke stečaja i na osnovu njih gradio stečajni plan kroz više povezanih mjera reorganizacije. Osim objektivnih razloga, ratova, sankcija, za koje se smatra da su prošlost potrebno je bilo sanirati i subjektivne koji su se reflektovali kroz preveliki neekonomičan broj radnika, loš menadžment i loš kvalitet proizvoda. Kao i posljedice ovoga svega, velika zaduženja prema povjeriocima.

Stečajni upravitelj koji je graditelj plana reorganizacije odabrao je veoma dobre sanacione mjere koje garantuju bolje namirenje stečajnih povjerilaca nego u postupku bankrotstva, kao i opstanak društva u privrednim okvirima. Mjere koje su primijenjene u ovom planu su:

1. otpuštanje zaposlenih;
2. prenos dijela ili cjelokupne imovine na jednog ili više postojećih ili novoformiranih subjekata;
3. poništavanje ili izdavanje novih hartija od vrijednosti od strane stečajnog dužnika, ili bilo kog novoformiranog subjekta;
4. odlaganje odplate dugova ili obezbjeđivanje otplate u ratama;
5. pretvaranje duga u akciski kapital;
6. osporavanje i poništavanje potraživanja koja nisu pravno valjana;
7. namirenje dospjelih potraživanja;
8. izmjene i dopune statute, opštih akata privrednog društva stečajnog dužnika i drugih dokumenata o osnivanju ili upravljanju.

Svih sedam mjera koje su izdvojene iz dvadeset dvije propisane Zakonom o stečajnom postupku, vode kolektivnom cilju ozdravljenju subjekta i boljem namirenju stečajnih povjerilaca.

Prenošenje imovine na drugog pravnog subjekta je obezbijedilo nastavak nesmetanog poslovanja i nastavak proizvodnje. Mjerom, otpuštanje zaposlenih, postignuta je optimalizacija radne snage što je izbrisalo jedan od stečajnih razloga. Odlaganje odplate potraživanja, konverzija dugovanja u akcije su mjere propisane u cilju boljeg namirenja stečajnih povjerilaca kao i pružanja dužniku šanse da iz sopstvene dobiti namiri stečajne povjerioce koji su ujedno i njegovi vlasnici. Promjena statuta kao i izdavanje novih hartija od vrijednosti nisu samostalne mjere već dolaze kao posljedica predhodnih.

6.ZAKLJUČAK

Proučavajući literaturu, analizirajući studije slučaja iz poslovne prakse počeli smo i vratili smo se na osnovu hipotezu našeg istraživanja u kojoj se kaže da je stečajni postupak osnovna ekonomsko – pravna norma koja služi za zaštitu povjerilaca od finansijskog propadanja preduzeća, jer druge metode osim stečaja za sada nema u našoj ekonomsko – pravnoj dimenziji. Zbog toga stečajnom postupku kao važnoj ekonomsko – pravnoj grani treba posvetiti ogromnu pažnju. Od kvaliteta provođenja ove norme u praksi zavisi u kojoj mjeri će povjerioci biti zaštićeni.

Osim vremenskog segmenta, koji je bio jedan od glavnih tema našeg istraživanja bankrotstva u cilju ispunjenja operacionog cilja, postoje još mnogobrojni aspekti, što ekonomske što pravne prirode, koji su važni za kvalitet i rezultate stečajnog postupka. Iz primjera koje smo analizirali u ovom istraživanju vidi se da poslovni subjekti odlaze u stečaj tek kada postanu prezaduženi kada njihove obaveze budu veće od visine kapitala, što u startu remetiti ekonomsku ravnotežu i onemogućava namirenje stečajnih povjerilaca u kompletnom iznosu. Zbog toga je važno da se ne dozvoli da preduzeće postane prezaduženo već sa pojavom insolventnosti da se pokrene stečaj. Takođe procjeniteljske vrijednosti imovine koje daju sudski procjenitelji važno je da budu u skladu sa tržišnim vrijednostima kako bi se omogućila brža prodaja i smanjili troškovi postupka, jer se često dešava, pogotovo kada su u pitanju dužnici iz malih i pasivnih mjesta, kao što se vidi i u studiji slučaja, da procijenjene vrijednosti budu na mnogo većem nivou od tržišnih pa se gubi vrijeme na licitacijama sa nerealnom cijenom i povećavaju troškovi postupka.

Reorganizacija kao stečajna norma pruža veoma široku lepezu mogućnosti kojima se može očuvati stečajni dužnik kao poslovni subjekt ali i obezbijediti bolje namirenje za stečajne povjerioce.

Postupak reorganizacije zavisi od mjera koje su preduzete odnosno zavisi od sadržine plana reorganizacije. Plan reorganizacije kao osnovni akt, reorganizacionog

postupka u mnogome je važan za kvalitet i rezultate reorganizacije. Dobar plan u dobroj mjeri garantuje dobre rezultate postupka, mada to nije često slučaj jer postoje mnogobrojne situacije koje su nepredvidive i mogu da stvore probleme kao i neuspjeh samog reorganizacionog postupka.

Reorganizacija treba da bude u interesu svih, kako zaposlenih tako i ostalih povjerilaca stečajnog dužnika. Sa njom se čuva subjektivitet dužnika a sa njim i radna mjesta, kupci, dobavljači, kao ekonomska stabilnost cijele zemlje. Što više stečajeva terebalo bi da se završava kroz postupak reorganizacije, ali da bi to bilo moguće potrebni su da budu zadovoljeni i mnogi drugi uslovi osim samog zakona o stečaju, stečajnog plana i mjera reorganizacije. Za uspješnu reorganizaciju potrebni su kvalitetni propisi iz oblasti privrede, podrška vladinih institucija, dobar bankarski sistem, jednom riječju uređen poslovni ambijent. Sa stvaranjem dobrog poslovnog ambijenta stvorili bi se i dobri temelji za reorganizaciju stečajnog dužnika. Tim bi broj reorganizovanih subjekata postao veći dužnici bi prevazilazili probleme i nastavljali sa radom. Uzročno posljedičnom vezom jedno veće sanirano društvo, davalo bi mogućnost drugim manjim kojim je on bio partner da krenu u proces reorganizacije time bi začarani krug krenuo da se razvija i čitava privreda mogla bi da počne da ide ka sanaciji i ozdravljenju.

Sa poštovanjem ovih normi u mnogome bi se mogli unaprijediti stečajni postupci kod nas. Insolventno preduzeće nije prezaduženo u stečaj se ulazi sa više imovine i manje obaveza to daje veći prostor za namirenje povjerilaca, i daje veće šanse postupku reorganizacije. Procjeniteljske vrijednosti su na nivou tržišnih, obezbjeđuje efikasnije i brže unovčavanje imovine stečajni postupci samim tim trajaju kraće i troškovi postupka su manji. Postupak se završava za najviše jednu godinu i povjerioci se namiruju na najvećem mogućem nivou.

Ovim istraživanjem potvrđene su i posebne hipoteze jer se pokazalo kao tačno da sva imovina dužnika ulazi u stečajnu masu i služi za ravnomjerno namirenje stečajnih povjerilaca a da ekonomičnost postupka prolazi iz njegove efikasnosti.

7.LITERATURA

1. AKTUELNA PITANJA SAVREMENOG ZAKONODAVSTVA, Upravno

zakonodavstvo, Harmonizacija zakonodavstva sa pravom Evropske unije, Stečaj – privatizacija; Zbornik radova sa Savetovanja pravnika, Budva, 2006.godine.

2. Vasiljević Mirko; Poslovno pravo, Beograd, 1997. godina
3. Vasiljević Mirko; Privredna društva – domaće uporedno pravo, Beograd, 1999.godine
4. Vladimir Čolović, Nedeljko Milijević: *STEČAJNI POSTUPAK* teoretska razmatranja, zakonski propisi, sudska praksa i obrasci za paktičnu primjenu, Banja Luka, 2004.
5. Gregory G.Dess, G.T.Lumpkin, Alan B. Eisner, *STRATEGISKI MENADŽMENT TEORIJA I SLUČAJEVI*, Data status, Beograd, 2007.
6. Dva veka razvoja Srbije-statistički pregled, Republički zavod za statistiku Srbije, Beograd, 2008.godine.
7. Dr.Momčilo Milosavljević, *SAVREMENI STRATEGISKI MENADŽMENT*, Megatrend univerzitet, Beograd, 2007.
8. DR. Tomica Delibašić; *POBIJANJE PRAVNIH RADNJI STEČAJNOG DUŽNIKA*, Beograd, 1999. godine.
9. Dragiša B. Slijepčević, *PRAVNI ASPEKTI REORGANIZACIJE STEČAJNOG DUŽNIKA*, Doktorska disertacija, Beograd, 2009. Godine

10. Dika Mihajlo, *INSOLVENTNO PRAVO*, Zagreb, 1998. godine
11. Danijel Fitzpatrik; *ZAŠTITA INTERESA POVJERILACA U STEČAJNOM POSTUPKU*, Beograd, 2008. godine.
12. Doc.dr. Dejan Spasić, *SANACIONI BILANSI*, Ekonomski fakultet Niš, PowerPoint prezentacija
13. Isak Adižes, *ŽIVOTNI CIKLUS PREDUZEĆA*, Beograd i Novi Sad, 1994. godine.
14. Informacioni sistem trgovine Republike Srbije, Ministarstvo trgovine i usluga Republike Srbije, Beograd, 2010.godine.
15. Jovanović Zattila, Milena: *POVERIOCI U STEČAJU*, Doktorska disertacija, Beograd, 2003.godine,
16. Jakovec Ivica: *Privredno pravo*, Beograd, 1999.godine,
17. Jovanović Vladimir: *Konverzija duga preduzeća u stečaju u deonice kao oblik transformacije preduzeća*, Strani pravni život, Beograd, 1991.godina,
18. Mihailo Velimirović, Vladimir Čolović, Slobodan Spasić, Nedeljko Milijević, *AKTUELNA PITANJA STEČAJNOG PRAVA*, Banja Luka, 2004.godine,
19. Mihajlo Velimirović, *Prinudno poravnanje*, Godišnjak pravnog fakulteta u Sarajevu, Sarajevo, 1970.godine,
20. Mihajlo Velimirović, *Privredno pravo*, Podgorica, 1998.godine.

21. Miodrag Mićović, Dužnik kao učesnik stečajnog postupka, Pravni život br11, Beograd, 1998.godine,
22. Philip Kotler, Kevin Lane Keller, *MARKETING MENADŽMENT*, Data status, Beograd, 2006.
23. Pravna enciklopedija, Beograd, 1979. godine,
24. Prof. dr Milovan Stanišić, Prof. dr Bogdan Mrdović, Dr Dragan Mihić, RAČUNOVODSTVO, Beograd, 2003.godine.
25. Prof. dr Jovan M. Ranković, SPECIJALNI BILANSI, Beograd, 1996.godine.
26. Slaviša M. Đorđević, POSLOVNE KOMBINACIJE – RAČUNOVODSTVENI ASPEKTI, Beograd, 2007. godine.
27. Stečaj i privatizacija, tradicionalno savetovalište pravosuđa, Vršac, 2008.godine.
28. Studija o životnom standardu – Srbija od 2002-2007, Republički zavod za statistiku Srbije, Beograd, 2008.godine.
29. Zakonodavstvo i praksa, Zbornik radova sa regionalne konferencije o stečaju, Banja Luka, 2008.godine.
30. Zakon o prinudnom poravnanju i stečaju, 1965.godine.

31. Zakon o prinudnom poravnanju stečaju i likvidaciji, 1989.godine.
32. Zakon o stečajnom postupku Srbije, 2005.godine.
33. Zakon o stečaju Srbije, 2010.godine. dostupno na sajtu Agencije za licenciranje stečajnih upravnika, http://www.alsu.gov.rs/lat/?page_id=20 27.03.2010.godine.
34. Zakon o stečajnom postupku Republike Srpske, 2003.godine.
35. Zarade u republici Srbiji od 1965 do 2005, Republički zavod za statistiku Srbije, Beograd, 2010.godine.
36. Zbirka propisa kojima se uređuje stečaj, Agencija za licenciranje stečajnih upravnika, Beograd, 2010.godine.
37. Predlog zakona računovođa Srbije, 2006. dosupno na sajtu Saveza računoođa i revizora Srbije, <http://www.srrs.rs/> 03.04.2010.godine.
38. <http://www.priv.rs/stecaj/> Agencija za privatizaciju 15.03.2010.godine.
39. <http://www.ekonomist.rs/> Časopis Ekonomist 28.08.2010.godine.
40. <http://www.nbs.rs/internet/> Narodna banka Srbije 10.10.2010.godine.
41. <http://www.bifonline.rs/> Časopis Biznis i finansije 27.01.2011.godine.

